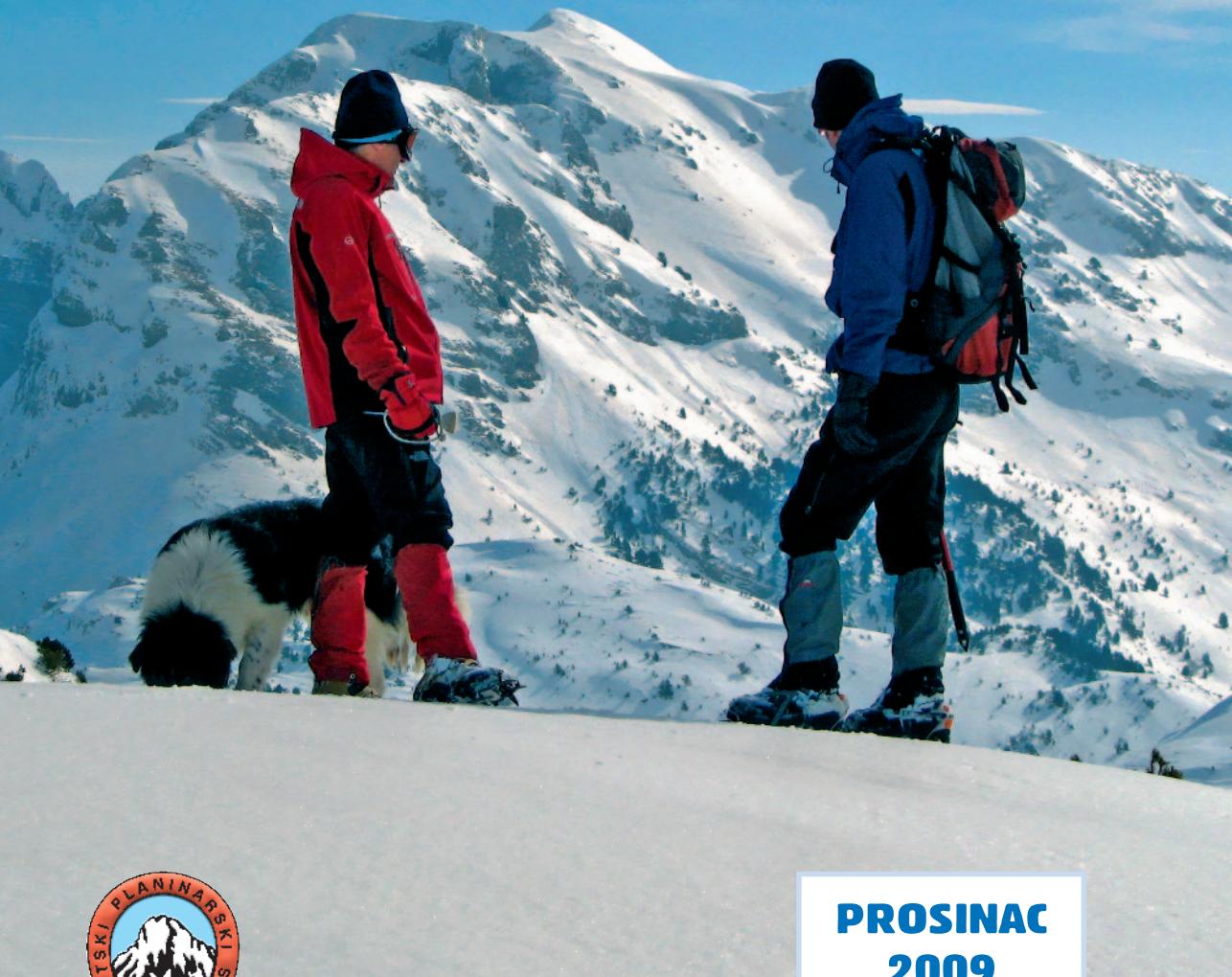


GODIŠTE
101

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650



ČASOPIS HRVATSKOG
PLANINARSKOG SAVEZA

PROSINAC

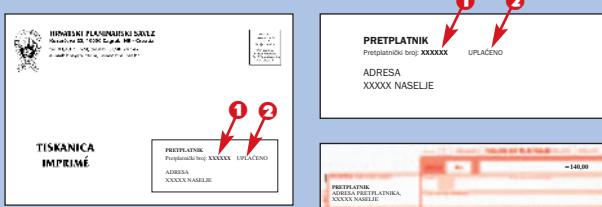
2009

12

»HRVATSKI PLANINAR« – ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA »CROATIAN MOUNTAINEER« – JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

ČASOPIS »HRVATSKI PLANINAR« izlazi u 11 brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj). Prvi broj izšao je 1. lipnja 1898. Časopis je od 1949. do 1991. godine izlazio pod imenom »Naše planine«.

PRETPLATA za 2010. godinu iznosi **150 kuna** (za inozemstvo 35 eura). Preplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskog planinarskog saveza **2360000-1101495742**, pri čemu na uplatnici, u rubrici »Poziv na broj«, mora biti upisan **Vaš preplatnički broj**. Preplata za inozemstvo uplaćuje se na račun **SWIFT: ZABA-HR2X 25731-3253236**, također uz poziv na preplatnički broj.



VAŠ PRETPLATNIČKI BROJ (1)

otisnut je uz Vašu adresu, koja je naliđeljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate, uz adresu ćete moći vidjeti znaku o obavljenoj uplati. Tako možete provjeriti je li Vaša uplata za tekuću godinu uredno primljena i evidentirana u HPS-u (2).

NOVI PRETPLATNICI, odnosno zainteresirani za preplatu na časopis »Hrvatski planinar«, trebaju se telefonom, e-mailom ili pismom javiti Hrvatskom planinarskom savezu. Za nekoliko dana poštom će primiti uplatnicu i brojeve koji su izašli od početka godine, a zatim će, nakon uplate, svaki mjesec na svoju adresu redovno primati svoj primjerak časopisa.

CIJENA POJEDINAČNOG PRIMJERKA je 15 kuna (+ poštarina).

CJENIK OGLAŠAVANJA šaljemo zainteresiranim na zahtjev.

SURADNJA: Prilozi se mogu slati posredstvom e-maila ili poštom. Krajnji rok za primitak priloga je deseti dan prethodnoga mjeseca (20 dana prije izlaska broja). **Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova**, posebno dužih priloga. **Prednost imaju** prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim i većim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili DVD-u, ali ne unutar Word dokumenta!). Podrobnejne upute nalaze se na web-stranici časopisa.

STAVOVI I MIŠLJENJA izneseni u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskog planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

WEB-STRANICA ČASOPISA:

www.plsavez.hr/HP



NAKLADNIK

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb

PRETPLATA I INFORMACIJE

Ured Hrvatskog planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@plsavez.hr
<http://www.plsavez.hr>

UREDNIŠTVO

E-mail adresa za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@plsavez.hr

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Alan Čaplar
Palmotićeva 27, 10000 Zagreb
e-mail: caplar@plsavez.hr
mob.: 091/51-41-740
tel.: 01/48-17-314

UREDNIČKI ODBOR

Damir Bajs
Darko Berljak
Vlado Božić
Faruk Islamović
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Branko Meštrić
Krunoslav Milas
prof. dr. Željko Poljak
Vanja Radovanović
Robert Smolec

LEKTURA I KOREKTURA

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

GRAFIČKA PRIPREMA

Alan Čaplar

TISAK

Ekološki glasnik, Donja Lomnica

ISSN 0354-0650

HRVATSKI PLANINAR

Godište 101
Volume 12
Broj Number
Prosinac - December 2009



410

Jesen u planini,
radost u meni

413

Orozovac i Lisac



417

Prenjska lutanja



427

Zašto idem u špilje

TEMA BROJA

Orozovac i Lisac

SADRŽAJ

Jesen u planini, radost u meni	410
Nada Banović	
Orozovac i Lisac.....	413
Hrvoje Zrnčić	
Prenjska lutanja	417
Orsat Žitković	
Od Vršića do Kriških poda	420
Diana Blašković i Borko Zugan	
Neka, neka...	423
Ivan Hapač	
Druženje s prirodom	426
Vladimir Jagarić	
Zašto idem u špilje	427
Hrvoje Malinar	
Planinarski tisak	433
Speleologija	438
Planinarski putovi	439
Planinarske kuće.....	440
Vijesti	441
Sadržaj 101. godišta	447

SLIKA NA NASLOVNICI

Zimi na Prenju (BiH)

foto: Orsat Žitković



Jesen u planini, radost u meni

Nada Banović, Požega

Ono vječito pitanje: »Kada je planina najljepša?« uvijek privremeno rješavam jesen. Tada se sama sa sobom dogovorim da je to upravo tada, kada su boje samo tople i umiljate, kad je sve u smiraju i ne može biti nimalo agresivno.

Baš kad sam prije tri tjedna krenula u Gorski kotar, a naša se slavonska brda još uvelike zelenjela, bila sam negdje u sebi i ljuta što jesen već nije počela, a listopad je i trebala je početi. No, kad sam došla na Matić-poljanu, zadovoljstvo se nije moglo sakriti. Okolne šume već su

dobile tople tonove, a žutu planinsku livadu krasile su zelene smreke, kao da prkose toplini jesenskih boja. Možda se i jesen doživljava drugačije u Gorskom kotaru i na Velebitu, gdje crnogorica uvijek prkositi toplini jesenjih boja, a bjelina stijena drži ravnotežu.

Možda su godine krivac mojoj sklonosti prema jeseni jer kažu da je to godišnje doba starijih, no bilo kako bilo, to je moje godišnje doba. Tada idem na godišnji odmor, naravno, u planinu. Idem doista uživati i pozdraviti se do proljeća s Velebitom, Klekom, Snježnikom,



NADA BANOVIĆ



NADA BANOVIĆ

Moje najljepše planinarske ture uvijek su u jesen. Iako inače hodam prilično brzo, ujesen ne žurim, sjedim na planini i uživam u vidicima, u toplim bojama drveća, u zrelim crvenim šipcima

Učkom. Zimi je i snijeg slavonskih planina dovoljno visok za užitak.

Moje najljepše planinarske ture uvijek su u jesen. Iako inače hodam prilično brzo, ujesen ne žurim, sjedim na planini i uživam u vidicima, u toplim bojama drveća, u zrelim, crvenim šipcima. Obožavam sa žutih livada Budakova brda gledati stijene Bačić-kuka, obrubljene jesenjim lišćem, ili na Skorpovcu, na kome odavno više nitko ne živi, gledati život prirode u smiraju jeseni. To ništa ne može zasjeniti svojom ljepotom. Nezaboravne su mi slike jeseni gledane s vrha Velikoga Kozjaka, kad je cijeli Lubenovac u crveno-žutoj boji, a iznad livada uzdignute stijene Hajdučkih i Rožanskih kukova, Vratarskoga i Obloga kuka, pa prostranstva šuma Štirovače, čija toplina boja zrači i jednostavno te ne pušta da odeš. Doživjeti jesenu haljinu

Konjevače nasuprot požutjelim livadama Sadićkovačkih dolaca, s alanske Buljme uživati u pogledu na mirno plavo more, a s druge strane jesenji Alancić pod modrim nebom, neizostavne su slike mojih »naj« doživljaja.

Iako tvrde da su zadarski zalasci sunca najljepši i imam ih priliku često gledati, ne mogu zaboraviti zalazak sunca koji sam doživjela prošle jeseni s velebitske Ograđenice. Možda nam, kad smo potpuno vezani s prirodom, blizina civilizacije doista smeta i remeti užitak u prirodi.

No, nije jesen ništa manje lijepa u Papuku ni u Požeškoj gori, kada hodaš šumom po žutom lišću do gležnja i čuje se samo njegovo šuštanje, a sve drugo je utihнуло. Savršen mir slavonske jeseni. To nisu Kozarčeve ili Pejićeve priče, to treba doživjeti.



Bilo bi jako dobro kada bismo i mi ljudi imali svoje vrijeme takve jednakosti kao jesen u prirodi. Neka ona bude i kratka, ali neka to bude vrijeme kada smo jednaki

Naše su slavonske jeseni oduvijek slavljenе zbog obilja zrelih plodova, koji su bili nagrada za silan rad i trud našeg seljaka, vinogradara, ratara. Jesen je zračila zadovoljstvom domaćina što je kuća puna svega. No, tu svakako ima i onoga materijalnog, o čemu nema ni primisli dok u planini uživam jesen.

Možda upravo bježeći od civilizacije i materijalnoga, jesen najljepše doživljavam upravo na Velebitu. Moram biti iskrena i priznati da mi ni jedna planina ne može zasjeniti Velebit. Istinski ga volim i doživljavam, uživam cijelim bićem – i u jesen, i u proljeće, i ljeti, i zimi. Ne pomisljam, kad spominjem doživljeno na Velebitu ujesen, staviti u drugi plan ljepotu encijana i orhideja na Sladovači, Kitaibelova jaglaca pod Kizom ili kranjskih ljiljana i sunovrata pod Svetim brdom u proljeće. I tada je zadovoljstvo potpuno, tada se život rada, sve žuri narasti,

zauzeti svoje mjesto, procvasti i biti najljepše. Možda je moja istinska ljubav prema jeseni utoliko veća jer je to doba kada je sve u smiraju, kada nema rasta, nema natjecanja, nema nikakve razlike. Sve je u smiraju, jednako.

Bilo bi jako dobro kada bismo i mi ljudi imali svoje vrijeme takve jednakosti kao jesen u prirodi. Neka ona bude i kratka, ali neka to bude vrijeme kada smo jednaki. Mislim da svi koji smo uistinu planinari u duši tako i osjećamo kada smo u planini i kada se susrećemo i družimo. I ne tiče me se, u biti, što si po zanimanju, što imaš, u što vjeruješ, odakle si, važno je samo da smo skupa u planini jer je volimo i uživamo u potpunosti kad je lijepa, cijenimo njezinu upozorenja i poštujemo ih kad je surova. Planini se ne namećeš, nju s ljubavlju uživaš. Istinska sreća nije ispenjati vrh, istinska je sreća uživati s ljubavlju.

Orozovac i Lisac

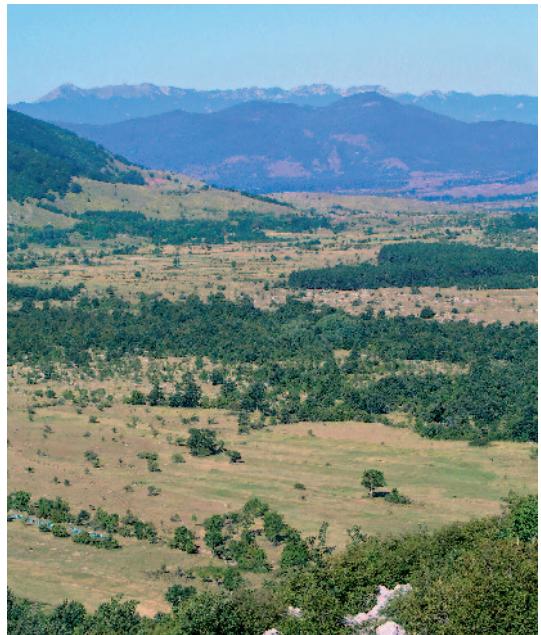
Hrvoje Zrnčić, Zagreb

Planina Albius, Gvozd, Vražiji vrt ili, kako je danas zovemo, Lička Plješivica, pomalo je zapostavljena od nas planinara. Dijelom je čak planinarski neotkrivena, uzme li se u obzir ono što se s planinarskoga gledišta posljednjih pedesetak pa i više godina o njoj pisalo. Naime, od 1959. do danas u »Hrvatskom planinaru« (»Našim planinama«) objavljeno je samo šest članaka o Ličkoj Plješivici, a u razdoblju od 1971. do 1998. nijedan. Sve je to sasvim neopravданo jer ona je biser tih ispred nas, biser koji često gledamo, a ne vidimo.

O tome koliko je zapravo Lička Plješivica lijepa i bogata planina možda najbolje govori članak Mirka Markovića (NP 1963, br. 1, str. 19.). U njemu autor navodi da su već u prvoj polovici 19. stoljeća, čim su se primirila ratna djelovanja, prvi značajniji posjetitelji Ličke Plješivice bili poznati botaničari Paul Kitaibel i Franz Waldstein, koji su njome bili »neizmerno oduševljeni«, a njihovi »botanički nalazi pokazali su se prvakansni«. Svoje su oduševljenje javno obznanili i tako privukli nove posjetitelje.

Tako je 2. lipnja 1845. Ličku Plješivicu pohodio i saski kralj Friedrich August II. sa svitom, u kojoj je bio i budući hrvatski ban Josip Jelačić. Zatim su 1852. došli i poznati hrvatski botaničari Josip Schlosser i Ljudevit Vukotinović, a za njima i mnogi najpoznatiji svjetski botaničari, primjerice Arpad Degen. Sve te vjesti nisu bile bez odjeka.

Na Ličku Plješivicu stigao je i Johannes Frischauf, inače inicijator osnutka prvoga hrvatskog planinarskog društva. Oduševljen planinom, napisao je i objavio putopis koji je također privukao mnoge znatiželjниke. Koliko je tih znatiželjnika bilo – ne zna se, no bilo ih je toliko da je već 1892. lički veliki župan Bude Budislavjević dao »pod vrhom Plješivice sagraditi



HRVOJE ZRNČIĆ

Gubavčev polje

planinarsko sklonište«. »To je bio jedan od prvih objekata ove vrste u čitavom sklopu Dinarida.«

Mislim da je ovih nekoliko crtica sasvim dovoljno da se nasluti kakve ljepote i koje vrijednosti Lička Plješivica nosi u svojim njedrima. Veseli me što pomalo otkrivam ovu, za hrvatske razmjere veliku, a k tome lijepu i sadržajnu planinu.

Lička Plješivica smještena je na području od Plitvičkih jezera pa gotovo do Knina. Niz njezinih najviših vrhova proteže se od Gole Plješivice na sjeverozapadu, preko Ozeblina, Rudog Lisca, Kremena, Gutešina vrha, Orozovca i Lisca pa sve do krajnjih, Poštaka i Kučine kose na jugoistoku. Oba su kraja Ličke Plješivice posjećenija od njezina središnjeg dijela, koji se prostire od Kremena do Poštaka. Glavni



HRVJOJE ZRNČIĆ

zemljovidima raznih vrsta, naročito pazeći na one zabranjene. Pokušao sam naći ljude koji su možda bili тамо, ali neuspješno. Od literature nisam imao nikakve koristi jer još nitko nije pisao o Orozovcu i Liscu, manje poznatim vrhovima Ličke Plješivice, barem ne s planinarskoga gledišta. Najviše podataka od kojih sam u svojoj glavi satkao sliku puta dali su mi razni zemljovidovi. Njihovu solidnu, iako ne baš idealnu vizualizaciju uspio sam dopuniti kompjutorskim programom Google Earth i njegovim »trodimenzionalnim« prikazima zemljovida.

S Anom Đurek i Lukom Kvočićem već sam se prije dogovorio da ćemo otići u nama nepoznat kraj, na Orozovac i Lisac, i to samo uz pomoć zemljovida i kompasa. Ostvarenje svoga dogovora započeli smo sastankom u Gračacu, odakle smo automobilom krenuli preko nedalekog Deringaja na Gubavčev polje. Tu smo namjeravali otići u zaselak Surle, iz kojeg smo trebali započeti uspon, ali smo na terenu ustavili da nam za put u Surle treba terenac, a ne limuzina kakvom smo raspolagali. Pričuvna varijanta bio je odlazak u zaselak Manojloviće, i to one istočnije Manojloviće, koji su bliže zaselku Blanuše. Odanle je put na Orozovac i Lisac malo kraći, što nas nije veselilo. Cilj nam je ipak bio vidjeti što više.

U Manojlovićima smo parkirali uz kuću u kojoj u tom trenutku nije bilo nikoga. Vidjelo se da tu netko živi, a sudeći po ovelikom praz-

U kanjončiću

su razlozi tome što su ti dijelovi planine dostupniji, tj. bliži važnijim prometnicama od onih između Kremena i Poštaka, te što i na Golu Plješivici i Ozeblin, s jedne strane, i na Poštak, s druge strane, vode planinarske markacije.

Tim mi je bio veći izazov organizirati posjet manje pristupačnom dijelu Ličke Plješivice. Kao i obično, počeo sam literaturom, pa

Lisac - sjeverna padina



HRVJOJE ZRNČIĆ



Na Orozovcu, lijevo Lisac pa Crnopac

Pokušao sam naći ljudе koji su možda bili тамо, ali neuspјешно. Od literature nisam imao nikakve koristi jer još nitko nije pisao о Orozovcu i Liscu, manje poznatim vrhovima Ličke Plješivice

nom toru, bio je to stočar koji je otjerao stoku na ispašu. Nismo odugovlačili, naprtnjače na leđa, zemljovid u ruku i u potragu za pravom stazom koja je za nas dotada bila samo crta ucrtana u zemljovid. Vrijeme je bilo lijepo, što nam je olakšalo orijentaciju, tako da smo došli na stazu najkraćim putom i bez imalo lutanja. Veselilo nas je i to što je stanje na terenu potpuno odgovaralo onome što smo vidjeli na zemljovidu. Staza je vodila na željena odredišta i nadali smo se da nije toliko zarasla da bi nam stvarala poteškoće pri kretanju ili snalaženju.

Staza postupno vodi uzbrdo golin jugozapadnim obroncima vrha Velikog sedla (1208 m). Vidik je postajao sve širi i ljepši, i to na Gubavčeve polje, Velebit, Kapelu, ostatak Ličke Plješivice i dalje. A onda smo zašli u ljupki kanjončić te nakon dvadesetak minuta, na njegovu kraju, već s prilične udaljenosti, zapazili vodenu mentu, što je bio siguran znak da tu ima vode. Naišli smo i na omanji vodotok koji je ponirao u kanjončiću. Gornji dio vodotoka

zalazio je za omanju uzvisinu, a mi smo prečaćem došli na njegove male, ali brojne izvore. Tu je kanjončić završavao, a dalje se nastavljalo polje naziva Pusto polje. Prilično je veliko, obraslo gustom travom, dijelom ravno, a dijelom s malim i blagim uzvisinama. U njemu je više manjih izvora vode. Najveći je Crno vrelo u zapadnom dijelu polja, čija voda izbjiga iz podnožja omanje stijene.

Polovica je kolovoza, a vode na izvoru još ima. Ima je i u malom vodotoku koji stvara izvorska voda tvoreći bistra jezerca puna života. Voda je tako čista da je pijemo bez razmišljanja o mogućim posljedicama. Saznali smo poslije da svi izvori u Pustom polju mogu presušiti, osim jednoga. Zovu ga Zvijezda i nalazi se malo istočnije od središta polja. Nije ga teško naći uz pomoć zemljovida i kompasa, a »označen« je i vodenom mentom, što dodatno olakšava njegovo nalaženje. U polju je mnogo ponora kroz koje u proljeće otječe voda nastala topljenjem snijega.



HRYVOJE ZRNČIĆ

Pogledala i Bukovi vrh s Orozovca

Odmah po izlasku na Pusto polje odvaja se put pod Bukovi vrh i dalje na drugu stranu brda u selo Dabašnicu na istoimenoj rječici. Mi smo otišli putom koji vodi pod Orozovac (1399 m). Pod Orozovcem se put, obilazeći vrh, razdvaja u dvije varijante: zapadnu i istočnu. Obje se varijante na drugoj, sjevernoj strani brda spajaju u jedan put, koji također vodi u Dabašnicu. Kada smo – većim dijelom poljem, a manjim dijelom usponom – stigli na jugozapadni obronak Orozovca, odnosno na omanji prijevoj između Orozovca i Bribira (1262 m), opredijelili smo se za zapadnu varijantu puta oko Orozovca. Tim smo putom došli na hrbat Orozovca, odakle je bespućem bez ikakvih prepreka samo 5 do 10 minuta do samoga vrha. Od prijevoja do blizine vrha je šuma, a sam vrh je kameniti travnjak, koji omogućuje vidik. I to kakav vidik! Cijeli Velebit s kraja na kraj, velik dio Kapete, velik dio Ličke Plješivice, Dinara, Svilaja... Dodajmo tome i bosanske planine Osječenicu, Klekovaču, Lunjevaču, Vjenac, Šator...

Od Ličke Plješivice vidjeli smo, između ostaloga, i Gutešin vrh. Od Orozovca ga dijeli kanjon rječice Dabašnice, koja se u Srbu ulijeva

u Unu. To su dva odredišta koja bih rado što prije posjetio.

Spustili smo se zatim istim putom ponovno na prijevoj i onda poljem, poljem, poljem na jugozapad do travnatih obronaka Lisca (1335 m). Uspon travnatim obroncima na vrh ima čar širokih vidika. Kada smo prešli nadmorsku visinu od 1200 do 1250 m, najednom smo naišli na čuvarkuće u punom cvatu. Desetine, stotine, tisuće... Očaravajuće! I tako sve do vrha. A na vrhu vidik na sve strane. Uspoređujemo ga s vidikom s Orozovca. Nimalo ne zaostaje. Vidici se razlikuju samo u pojedinstinima.

Prekidamo uživanje u vidicima i spuštamo se najprije vrlo strmom padinom, a onda blažim pristrancima na izvore kojima završava, odnosno započinje već spomenuti kanjončić. Zatvaramo krug. Alpski kotrljani šepure se na najstrmijem dijelu padine, dok su blaže padine, između ostaloga, pune plućnog srčanika, prekrasnih, izrazito plavih cvjetova. Zamičemo u kanjončić, zatim ponovno izlazimo na obronke Velikoga sedla i opet stižemo na Gubavčevo polje, na početak i kraj našeg izleta.

Prenjska lutanja

Orsat Žitković, Dubrovnik

Prenj je po mnogima najljepša planina na prostoru Bosne i Hercegovine. Neki je od milja nazivaju i »hercegovačkom Himalajom«. Susjed je Čvrsnice, a dijeli ih kanjon Neretve.

Prenj sam upoznao još u djetinjstvu, kad smo kao klinci u bivšoj državi išli na školske izlete. Bile su to godine neposredno prije rata. Sjećam se da sam na liticama iznad Neretve vidi nekog dunda kako se penje po stijeni – bio je to alpinist sljubljen s prenjskim stijenama.

Godine se nižu, djetinjstvo je postalo daleka prošlost. Došao je faks i počeo sam se baviti planinarenjem. Prenj je bio nekako daleko. Kako doći na njega? Na internetu sam tražio

podatke. Na žalost, i danas, mnogo godina nakon rata, neki dijelovi Prenja nisu sigurni zbog posljedica rata.

Prvi sam put posjetio Prenj kao planinar s prijateljem Rikijem 2007. godine. Obišli smo dolinu Tisovicu, skrivenu podno najviših vrhova Prenja. Tada se probudila moja ljubav prema toj planini. Prilikom uspona doživjeli smo sva četiri godišnja doba. Već sam prije čitao o prevrtiljivosti vremena na Prenju. To i nije neobično jer se Prenj, zajedno sa susjednom Čvrsnicom, nalazi na mjestu gdje se sudaraju dvije klime - kontinentalna i mediteranska. Zračne struje koje dolaze s Jadrana dolinom Neretve upravo se ovdje na Prenju miješaju sa zračnim



strujama koje se s kontinenta valjaju dolinom rijeke Bosne.

Najviši vrh Prenja je Zelena glava (2103 m). To i nije neka visina, ali naći se ovdje zimi na vjetrometini, pri usponu na neki od šiljastih vrhova prenjskog masiva i nije šala. To što je netko ovu planinu prozvao »hercegovačkom Himalajom« nije nimalo pretjerano.

Ove smo se godine ponovno uputili na Prenj u veljači, točnije na Valentinovo, prilikom memorijalnog uspona u sjećanje na trojicu planinara koji su 1970. poginuli pri pokušaju prvenstvenoga zimskog uspona na Lupoglav. Uspjeli su stići na vrh, ali su pri povratku stvari krenule po zlu i odnijela ih je lavina. Od tada pa do rata svake se godine održavao memorijalni uspon na Lupoglav, na kojem su se okupljali alpinisti i visokogorci iz cijele bivše

države. Nakon rata tradicija je obnovljena i planinari se ponovno skupljaju, razapinju svoje šatore u Barnome dolu i zorom kreću prema Lupoglavu. Ove nas se godine skupilo više od pedeset, uglavnom iz svih dijelova BiH i nas nekolicina iz Hrvatske.

Vrijeme je ustvari bilo loše, vidljivost slaba, a vjetar dovoljno snažan da pokoleba i najupornije, tako da ove godine nitko nije stupio na vrh na sam dan memorijala. Treba li reći da je u Dalmaciji, koji kilometar niže i nizvodnije, vrijeme bilo sasvim sunčano i s laganim burinom, dok je Prenjom vladalo nevrijeme?

Prošao je koji vikend nakon memorijala i opet sam se s mostarskim prijateljima Stankom i Mirom našao u njedrima Prenja. Uspon smo započeli od Rujišta, popularnoga mostarskog izletišta na prijevoju Porimu, koji Bijelo polje

Prenj je po mnogima najljepša planina na prostoru Bosne i Hercegovine. Neki je od milja nazivaju i »hercegovačkom Himalajom«. Susjed je Čvrsnice, a dijeli ih kanjon Neretve

Zelena glava i Otiš –
najviši vrhovi Prenja
u zimskom ruhu

ORSAT ŽIŽIĆ KOVIĆ





spaja sa Hanskim i Nevesinjskim poljem. Tu se nalaze mnoge vikendice, skijalište i planinarski dom PSD-a »Prenj« iz Mostara.

Prvi cilj bio nam je dom Bijele vode, koji se obnavlja. Prije tog doma, u Vilinom klanцу, nailazimo na crvene ploče koje nemaju nikakve veze s planinarskom markacijom i upozorenje da se držimo planinarske staze – crvene table s upozorenjem na mine.

Nakon izlaska iz Vilina klanca stavljamo na noge i turne skije. Prilazimo kući na Bijelim vodama. U blizini se nalaze i katuni, koji također mogu poslužiti kao zaklon, pod uvjetom da ih pri odlasku ostavite onakve kakve zateknete.

Mi žurimo dalje jer nam je cilj prije mraka stići na sklonište pod Vjetrenim brdima. Nosi-mo i lopatu jer ćemo sigurno morati otkopavati ulaz u kontejner.

Još od Ruijišta prate nas četiri domaća psa mješanica. Cijelim putem promatramo njihovu razigranost i valjanje po snijegu. Negdje prije Bijelih voda naišli su na zeca, a onda je nastao metež po cijeloj šumi. Oni zaista guštaju s nama u društvu. Brine me jedino imamo li dovoljno hrane da prehranimo ovu četvoricu pustolova u planini.

Što se više udaljavamo od doma na Bijelim vodama vidik postaje sve ljepši. Pred nama su Zelena glava i Otiš, malo lijevo veličanstveni Osobac, a ponad nas Sivadije. Miro i Stanko su

kojih desetak minuta pred ma nom, a ja svaki čas zastajem, promatram i pokušavam zapamtiti ove prizore. Dan je savršen, vidljivost odlična, a prognoza dobra, tek sutra popodne počinje južina.

Pred samu noć otkopavamo ulaz u sklonište. Ima tu tri metra snijega. Pravimo večericu: panceta, kapula, juhe i ostale planinarske radosti. Hrana je toliko ukusnija u planini!

Pred ulazom pravimo prostor i za dlakavu družinu, ali oni ipak biraju spavanje na snijegu, u hladnoj prenskoj noći. Podijelili smo im hranu.

Prije spavanja izlazimo u prensku noć pogledati nebo posuto tisućama zvijezda, bez ijednog oblačka i daleko od bilo kakve civilizacije. Drva pucketaju u peći, tonem u san.

Sutradan me budi sunce koje prodire kroz prozor kontejnerskog skloništa. Najteže je izaci iz topline vreće za spavanje. Psi su na broju, radosni što su s nama. Navlačimo dereze, uzimamo cepine i penjemo se na obližnji prijevoj Prijevorac. Cilj nam je prije nego što se vrijeme pokvari fotografirati prizor s Prijevorca. Promatramo gotovo sve vrhove Prenja. Lupoglav je najmarkantniji, Herač najnazubljeniji, Zelena glava zajedno s Otišem najviša. Lijepo se vide Osobac i Sivadije ispod kojih ćemo opet proći pri povratku.

Na »hercegovačku Himalaju« vratit će se vrlo skoro.

Od Vršiča do Kriških poda

Diana Blašković, Roč i Borko Zugan, Rijeka

Planina Prisojnik (Prisank) (2547 m) u Julijskim Alpama ubraja se među vrhunska planinarska odredišta u ljetnim mjesecima. Statistički gledano, to je deseti vrh po posjećenosti u Alpama. Iako ovu ljepoticu posjećuju mnogi planinari, potrebno je istaknuti da je gotovo cijelim putem prožeta sajlama te da uspon zahtijeva dobru fizičku i psihičku spremnost.

Prema vrhu Prisojnika vodi pet planinarskih putova. Mi smo za prvi dan odabrali najatraktivniji, Kopičarjevu pot, koja vodi od Ti-

čarjeva doma na Vršiču kroz prvo okno (cijena spavanja u domu uz planinarsku iskaznicu iznosi 15 eura u dvokrevetnoj sobi). Planinarsko srce tjeralo nas je i dalje pa smo svoj uspon nastavili kroz drugo okno prema Pogačnikovu domu, za što ukupno treba 5 do 6 sati hoda.

Krećemo makadamskom cestom prema Poštarskom domu, linijom koja je krajem Prvoga svjetskog rata odvajala austrijske od talijanskih položaja. Već nakon pet minuta uspona stižemo na križanje s kojeg se pruža vidik na očaravajuću Ajdovsku dekliku – lik nastao odronom stijena. Uz tu se pojavu veže priča o dragoj i dobroj djevojci koja je putnike zatečene u mećavi sigurno vodila u dolinu Trente. Prema drugoj legendi, Ajdovska deklica proricala je sudbinu male djece. Jednom je djetetu navodno prorekla sudbinu sjajnog lovca koji će se obogatiti prodajom zlatnih rogova ulovljenoga kozoroga, no sestre Ajdovske dekllice, spoznavši njena proročanstva, proklele su je te se ona okamenila.

Začaranji ljepotom Ajdovske deklice, spuštamo se desnim odvojkom kroz već prorijedenu vegetaciju planinskih borova do samog početka puta sa sajlama (zavarovalna plezalna pot). Put je poprilično uzak, dijelovi nad provalljom prelaze se samo po metalnim stubama, a velik broj nesmotrenih planinara hodom odronjava kamenje, te se upravo stoga preporučuje ponijeti kacigu i pojaz s karabinerima.

Nakon sat uspona pred nama se otvara predivan vidik na prvo Prisojnikovo okno. No, tek tu je potreban naročit oprez budući da je prvi dio kroz okno izrazito strm, a nije osiguran sajlama. Ipak, u završnom dijelu ima nekoliko stuba. Kada se nađete na izlazu iz okna, stječete dojam da se na kraju uspona nalaze vrata raja.

Nakon izlaska iz okna napredujemo prema vrhu lijevim odvojkom, sada već manje zahtjev-



Ajdovska deklica

nim putom. Vrijeme nam nije naklonjeno – maglovito je i hladno iako je kraj srpnja. Uz neprestana osvrtanja u nebo (gajimo nadu da će nam se ipak otvoriti vidici), za 45 minuta stižemo i na sam vrh, na kojem se, uz društvo žutokljunih galica, častimo slasnim zalogajima.

Nakon kratkog predaha i pozdrava »Srećno!« opraštamo se od drugih planinara i vrha te nastavljamo prema drugom oknu. Ponovno slijedi vrlo opasan put koji zahtijeva osobitu pozornost i odmjeravanje svakoga koraka. Nakon 45 minuta naporna spusta, mimo nekoliko spomen-ploča poginulim planinarima, stižemo u podnože uspona prema drugom oknu. Ovaj je nastavak znatno zahtjevniji od uspona na prvo okno, budući da se većim dijelom pješači uskim putem, tik uz liticu.

U sljedećih dvadesetak minuta približavamo se drugom oknu. Prožima nas neopisiva radost. No, nismo jedini koji s ushitom promatrajmo to prirodno čudo. Pridružuju nam se tri sredovječna Nijemca, koji nas osvježavaju svojim optimizmom i posramljuju svojom brzinom i lakoćom kretanja.

Uz ugodno časkanje spuštamo se na izdaleka uočljiv put (Jubilejna pot), čijim lijevim



Prvo okno



Na vrhu Razora



Utrujeni stolp - Planja

odvojkom nastavljamo prema sedlu Planji i južnim obroncima Razor-a.

Na samome početku uspona nailazimo na spomen-ploču poginulom načelniku Joži Pogačniku koji je život izgubio na putu prema domu, na dan njegova svečanog otvorenja 6. listopada 1951. Dom je prozvan »Pogačnikovim domom« u čast nesretno stradalom pokretaču izgradnje.

Iako označen kao vrlo zahtjevan, put je znatno blaži od svih prethodnih. Ubrzo (nakon četrdesetak minuta) dolazimo na sedlo Planju, gdje se put račva: lijevo prema Razoru, desno prema Planji, ravno prema Pogačnikovu domu. Iako smo namjeravali posjetiti i Razor, odustajemo zbog guste magle. Taj uspon odgađamo za sutrašnji povratak prema prijevoju Vršiču, nadajući se ljepšem vremenu.

Pogačnikov dom, koji se za lijepa vremena može vidjeti s Planje, izgubio se u magli, no ako

je vjerovati putokazu, već za 45 minuta bit će mo na toplom čaju i jedinstvenoj piti od jabuka. Dolazak u dom izmamljuje nam osmjehe – ozaren nastavljamo druženje s novostečenim njemačkim prijateljima.

Pogačnikov dom (2050 m) smješten je na Kriškim podima iznad doline Trete. Do 1977. dom se opskrbljivao uz pomoć konja. Vučnica kojom se dom opskrbljuje stavljen je u pogon 1983. Obnovljena je 1990. no budući da su potrebe doma bile sve veće, 2003. vučnica je rekonstruirana u skladu s europskim standardima te je u funkciji i danas.

U neposrednoj blizini nalaze se i tri predivna nebeskoplava ledenjačka jezera (dom je stalno opskrbljen pitkom vodom!) uz čije obale pasu divokoze i veličanstveni kozorozi.

Radosni tonemo u san.

U prenatrpanoj zimskoj sobi budimo se s prvim jutarnjim zrakama te odlazimo na doručak, gdje nas ponovno dočekuju lica dragih Nijemaca. Rastajemo se od njih te nastavljamo avanturu. Današnji su nam ciljevi Planja i Razor te povratak na prijevoj Vršič.

Na Planju (2453 m) stižemo nakon pedesetak minuta uspona. Vrijeme je predivno te se pogled pruža do Mangarta, Triglava, Špika i ostalih julijskih vrhova. Omamljeni dojmovima nastavljamo prema Razoru (2601 m). Na vrh stižemo za pola sata iako je put izrazito loš i odronjava se. Ipak, doživljaj vrijedi svakoga uloženog koraka. Triglav, Škrlatica i Špik iz ove perspektive djeluju vrlo pitomo te si obećavamo da ćemo i sljedeće godine svoje vikende provoditi u ovom bajkovitom kraju.

Moramo nastaviti; do krajnjeg cilja dijele nas još četiri sata hoda. Nastavak je zaista jednostavan i okrjepljujući. Naime, put je gotovo vodoravan (dolina Mlinarica), bez previše strmih spustova i uspona. Uživamo u sve bujnijoj vegetaciji te se divimo gotovo svakoj travci. Naviknuti na alpsku hladnoću, ovdje smo inače ugodnih 15 Celzijevih stupnjeva doživjeli kao val neugodne ljetne sparine i poželjeli se vratiti.

Ubrzo nakon posljednjeg uspona stižemo na terasu Tičarjeva doma. Uza syježe pivo i odličnu pitu od jabuka opraštamo se od prelijepih vrleti.

Neka, neka...

Ivan Hapač, Sveta Nedelja

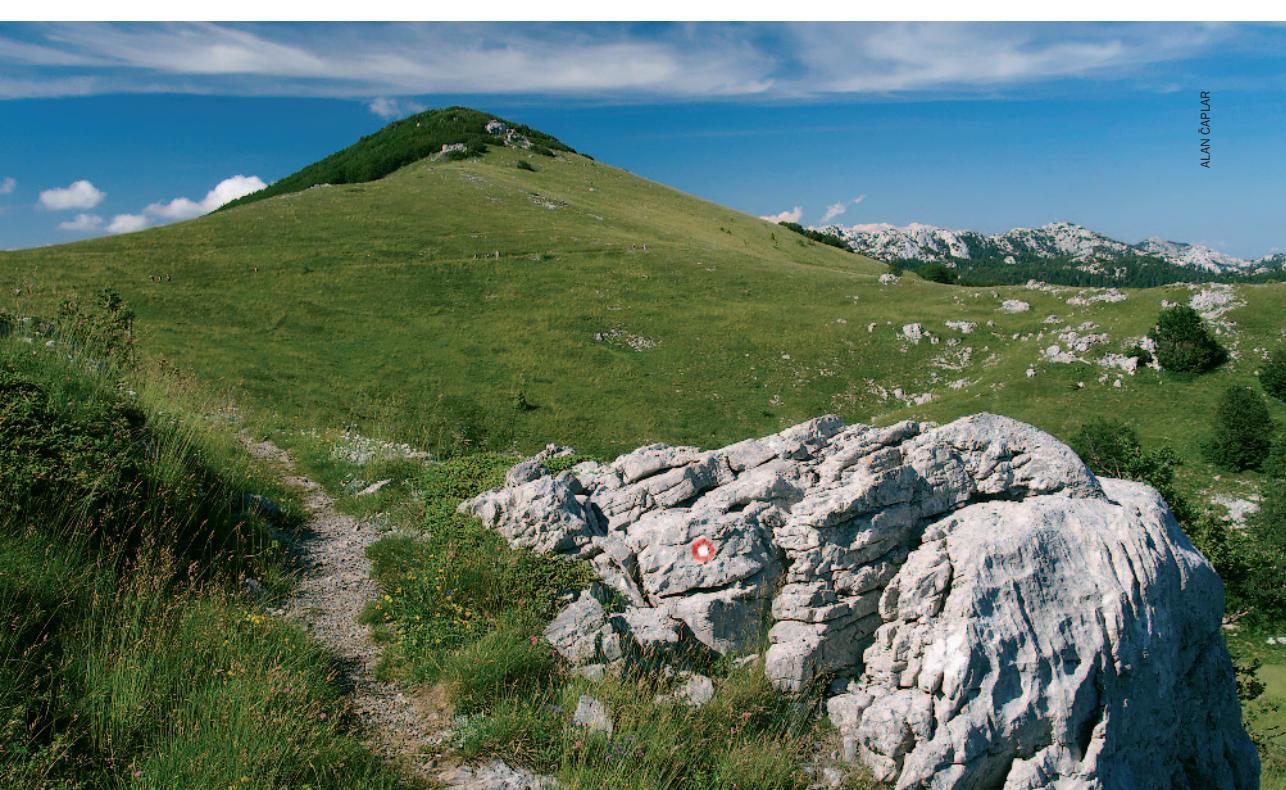
»Nemoj se bojati da će ti život brzo završiti, budi u strahu da nikad nije niti počeo.«

Inteligencija bi htjela s umom učiniti nešto dobro, ali srce ne da. Nekako je prazno. Nije samo potreba u igri, u igri je i nemir današnjeg dana ili potreba da zbog prolaznosti vremena nešto ostane. Već nekoliko dana tražim otvoren put za smjer koji mi odgovara, za otvaranje prema ponosu, prema inspiraciji koja će mi pomoći smjestiti te prijatelje u dostojnu priču, priču o životu. Iskrenu planinarsku priču. Srce je živnulo.

Opa, pa to netko preglasno objavljuje da je ustao. Oči se brzo privikavaju na svjetlo. Premda je rano, neki već poduze sjede za

stolom. Nešto baš i nismo za razgovor. Čekamo prvu jutarnju kavicu i lijepo je u tome što i nije bitno koliko ćemo čekati. Dan je pred nama. Lijep, s laganim jutarnjim pirkanjem bure.

Velebit je ponovno davao najbolje od sebe u ovome ljetnom jutru. Već se mjesecima spremamo za ovaj dan i dogovorili smo se da markiramo stazu od kuće na Alanu do Seravskog vrha. Ante Premužić je svoje odradio i zadužio nas, a na nama je sada da to dostoјno obilježimo. Nije to bilo ništa revolucionarno, no Pero je listajući stare zapise pronašao zapisane dojmove planinara o prekrasnom vidiku s »vrha



ALAN ČAPLAR



Seravski vrh – u daljini Rožanski kukovi

Seravskog«. Bio je na vrhu prošli tjedan, nekako se probio, i vratio sav zapaljen i pun dojmoveva. Prvo što je rekao bilo je: »Moramo i drugima omogućiti da to vide i da uživaju. Pa vidi se sve do Zavižana, a na jug koliko vid dopušta, do Svetog brda!«

Znali smo da je nešto važno čim nije prvo tražio pivo. »Vrh je obrašten, ne može se lagano do njega. Trebam pomoći i više savjeta, da pogrešno ne procijenim.« »O«, mislio sam u sebi, »zar nam nije dosta staza što ih moramo održavati, pa nam treba još jedna?« Ali znao sam, u ovo kratko vrijeme koliko ga poznajem, kad Pero nešto zamisli, svakako će biti odrađeno. Veseljak, druželjubiv, uvijek spremjan za šalu, pjesmu, sitna podbadanja i spletke, ali nema šale kad treba nešto odraditi. Naime, kad se već počne raditi, evo opet onoga starog, poznatog Pere, uz šalu do kraja posla. Tako je probijena kratica od kuće do Premužićeve staze, tako je obnovljena zaboravljena staza na Zečjak, pa evo i nove staze od Premužićeve do Seravskog vrha.

Popili smo kavicu uz malu ljutu i nakon uspona do livada pod Alancićem približavamo se livadama Rožana. Strminu prema obrasлом vrhu trasirali smo brzo, a sada treba pronaći ulaz na vrh. Izazov nam je tih posljednjih pedesetak metara. Sve smo obišli, sa svih strana, i sada probijamo ulaz kroz mješavinu bukve i klekovine, tamo gdje nam najmanje trebaju sjekira i pila. Muka živa, ali metri padaju za nama. Ima nas četvero, pa sve ide brzo. Za nekoliko sati već je bilo gotovo. Sada još samo treba označiti uspon preko livade, staviti poneki kamen i markirati tih dvjestotinjak metara novoprobijene staze.

Gotovi smo s poslom, Pero blista od zadovoljstva. Sjedimo, jedemo malo jer nas po povratku u domu čeka skuhano jelo. A pri povratku šala, smijeh i međusobna bockanja usprkos laganom umoru koji osjećamo. I naravno, uviјek prisutno učenje o biljkama, gljivama, vrhom vima i prijeđenim stazama. Uz pjesmu smo završili taj dan, zadovoljni ostvarenim snom, jednim od mnogih Perinih. I onda...

Kada pružimo ruku, uvijek je netko prihvati. Upoznao sam ga davnih godina upravo zahvaljujući tome što mi je pružio ruku. Znao je stisnuti ruku tako da si odmah znao da iskrenost stvara taj stisak priateljstva. Bio je predsjednik društva »Sljeme« i znao je što radi.

Mile, Ličanin iz Lovinca, bio je borac cijeli život, a ono što je meni bilo iznimno važno, u svakom sam trenutku znao na čemu sam. Nikad spletke, uvijek njegova pohvala za učinjeno, ali uvijek će ti dati na znanje kad pogriješi.

Sjedim tako neki dan s njim na kavi i prebiramo uspomene iz nedavne prošlosti. Obojicu su nas stisle godine, ali ne damo se ni on, niti ja. S njime sam u svojem aktivnom planinarskom životu mnogo važnoga proživio.

»Sjećaš li se Gospića i Visočice, sjećaš li se Opatije i Lisine, Crikvenice i Supetra na Braču, sedam dana Velebita, slovenskih Alpa, Zasavskih planina, bosanskih brda – Treskavice, Igmana, sjećaš li se... sjećaš li se?«

Pitanja su pljuštala, a uspomene se valjale kao grude snijega niz strmu padinu. Što smo više pričali o danima provedenim u organiziranju raznih planinarskih susreta, to je priča bila bogatija pojedinostima, to smo se više prijatelja planinara sjetili, to smo se osjećali bogatijima. Bogatiji od tmurnih osoba koje su sjedile oko nas u bučnom kafiću. Vidim mu žar u očima i želju – kad bi se još jednom moglo ispočetka – sve bi bilo isto. Isti napor, isti zadaci, ista snaga organizacije, i još više, i još bolje. No, i on i ja znamo da ponavljanja nema. Jedino što se ne može vratiti jesu vrijeme i izgovorenna riječ.

Mnogošto smo toga dana rekli, još je više ostalo nedorečeno, ali ima dana i ljudi za razgovore ugodne. Nakon popijene rakijice otišli smo svaki svojim putom, obećavši si da ćemo barem još jednom otići u Lovinac, u njegovu dvaput ratom srušenu i obnovljenu kuću te prošetati vrhovima Velebita koji se naziru s praga njegove djedovine. Ali...

Međimurskog Zagrepčanina Dadu susreo sam osamdesetih godina, baš onda kada je sasvim slučajno saznao da mu jedan od prijatelja iz planinarskog društva nije samo prijatelj, već i bratić. Ne baš prvo koljeno, ali odmah tu negde. Međimurska pjesma mogla mu je ra-

zbacati i najveći teret života. Iako se ponekad činilo da je ljutit, mi koji smo mu bliskiji, znali smo da je katkad tužan. Zvali smo ga i tužni Dado, ali nikad mu njegov nadimak ne bi pristajao kad je bio u planinama. Veseljak do besvjести, mogao je pjevati i plesati do jutarnjih sati. Takav je bio i na rođendanu zajedničkog prijatelja, gdje smo se sreli. Životi su nam se posljednjih godina malo razšli, ali brzo smo mogli zavrtjeti stare pjesme, stare priče. Jedne priče, od njih mnogo, sjetili smo se baš tam, na rođendanu. Slavili smo tada prijateljevu »momačku večer«, no nije to bila večer, već »momački izlet«.

Već u polasku prema Zagorju bili smo dobro zagrijani i veseli. Svi su morali znati da se Dadin braco, tako je zvao svojeg bratića, uskoro ženi. Svi su sudjelovali u našem slavlju, naime »tuzi« (zato se valjda i održavaju ti susreti oprاشtanja). Ne znam koliko nam je trebalo do odredišta i planinarske kuće na Ham Pokojcu, no stigli smo tamo predvečer. Pjesmu i »belu« završili smo u ranim jutarnjim satima, posrećilo nam se – bili smo jedini gosti. Zagreb nas je dočekao iznenaden, jer kao da nismo niti otišli, osim što je Dado »odtugovao« ženidbu svojega Brace. I tako...

Ostale su samo uspomene i moje misli koje sada oživljavaju izgubljeno. Staze su ostale označene, planine su nas ugostile svojom ljepotom, a pjesmu i smijeh nosimo u sebi kao obranu od sjetnih večeri kada uvidimo da nekih više nema među nama. Na prošlost ne možemo utjecati, niti je promijeniti, iako uvijek na posljednjim oproštajima znamo da smo mogli dati i više.

Planinarski susreti i fešte i danas se održavaju, na mnogima od njih i sam sudjelujem, no primjećujem nešto što je neizbjegljivo. Na tim je susretima približno jednak broj planinara ili je čak i veći, pjevaju se slične pjesme, vode se isti razgovori, ali je nekako sve manje meni poznatih ljudi. Planine ostaju, sjećanja i priateljstva nas čine bogatijima i veselijima, a posebno mi nekako ispunjava dušu vjerovanje da se rađaju nova planinarska priateljstva, osvajaju neki novi a stari vrhovi planina i da će uvijek biti planinara koji će ih se, ispunjeni srećom, sjetiti.

Neka, neka... zaslužili su... dio su naših života...

Druženje s prirodom

Biografska skica o jednom sasvim običnom planinaru,
ali i neobičnom zbog svoje dugovječnosti

Vladimir Jagarić, Zagreb

Ime mu je Milan Šestak! Navršio je 93 godine života i jedan je od najstarijih zagrebačkih planinara. Uspravna je držanja, duhovno bistar, dobra zdravlja i vedra raspoloženja. Rodio se 1916. u mjestu Potoki pokraj Popovače. Kao srednjoškolac seli s obitelji u Zagreb, gdje završava Trgovačku školu i zatim radi u trgovini mješovite robe. Poslije je zaposlen u Tvornici »Nada Dimić« kao komercijalist i usput piše za tvorničko glasilo »Naprijed«. Novinarstvo ga je posebno zanimalo. Bavio se lakom atletikom, skijanjem i planinarstvom. Politika ga nije baš previše zanimala. Pratio je doduše sve što se događalo u svijetu i kod nas, ali tek se u umirovljeničkim danima aktivno angažirao u društveno-političkom radu. Ogorčen je na status umirovljenika. Suosnivač je i jedan od vodećih članova Hrvatske stranke umirovljenika.

Počeo je planinariti još davne 1925. kao pripadnik skautske organizacije. S planinom se nastavio družiti 1932. kao član društva »Prijatelj prirode«, da bi poslije postao aktivnim članom i tajnikom PD-a »Runolist«. U novije doba redovit je (i omiljen) član HPD-a »Sljeme«. Bio je u upravnim odborima društva, završio je školu za društvene vodiče (1987.), planinarski je fotograf i predavač te član Planinarskog odbora Zagreba. Dobitnik je plakete HPS-a (2000.) i Planinarskog saveza Zagreba (2004.). Gotovo svake nedjelje, praznicima i za vrijeme godišnjih odmora planinario je po hrvatskim planinama (najviše po Medvednici), slovenskim Alpama (Slovenska planinska pot i Razširjena pot), a u Bugarskoj je bio na planinarskoj obilaznici »Pokoritel na planinske prvenci«. Prošao je i cijeli »Velebitski planinarski put«.

Posljednjih desetak godina ne odlazi više na cjelodnevne i višednevne planinarske ture, već



Planinarski veteran Miljan Šestak

»planinari« autom po Medvednici i Žumberačkoj gori.

Prilikom jednog zajedničkog izleta u Sošice zabilježio sam njegov recept za dug život: »Biti umjeren u jelu i piću, redovito ići na preventivne liječničke preglede, što ćeće boraviti u prirodi, sve nedaće u životu primati s osmijehom... Je li baš to tajna dugog života? Nisam siguran. Možda su ipak svemu krivi geni? Uostalom, sretan sam. Sretan sam kad ujutro pogledam s terase svoje kuće (u Šrotovoj ulici) na Medvednicu te od ushićenja glasno rečem: Gospode Bože, kako je život lijep. Još sam živ.« E, pa sretno ti i dalje moj prijatelju... do stote.

Zašto idem u špilje

Što je za mene speleologija

Hrvoje Malinar, Zagreb

Ne sjećam se točno kada sam si prvi puta postavio ovo pitanje. U špilje sam počeo ulaziti još kao dijete sa svojim starijim bratom i njegovim prijateljima iz planinarskog društva. Naravno da je kao rođenom Zagrepčaninu moje prvo upoznavanje s nekom špiljom bio posjet Vaternici. Bilo je to daleke 1947. godine, kada je ulazni otvor bio tako malen da se kroz njega moglo proći samo puzanjem. Pa i daljnje napredovanje bilo je moguće jedino četvoroške ili u pognutom položaju. Tada još nisu bili prokopani rovovi koji danas omogućuju uspravno prelaženje kroz prvi dio špilje.

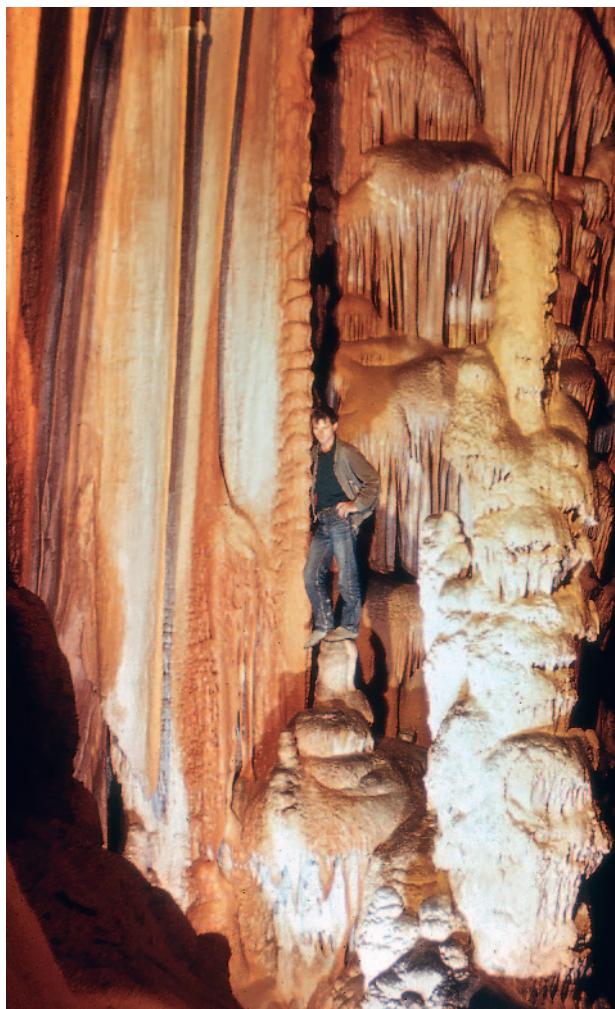
Špilja me impresionirala i očarala. Na prvoj većoj prepreci oni stariji i spretniji nisu me puštili dalje i ja sam se s manje vještim morao vratiti na površinu. Bio sam nezadovoljan, ali to je samo pojačalo moju istraživačku znatiželju.

Kada sam malo odrastao skupljao sam ekipe prijatelja iz ulice kako bi prodrići sve dalje u špilju i otkrivali njene tajne. Svaki puta kada bi doprli do neke točke od koje smo se zbog nekog razloga morali vraćati, uvek je ostalo vijseti pitanje »što se krije dalje iza ugla?«. U tom u razdoblju još nije bila važna spoznaja da su i prije nas već mnogi ljudi dospjeli do »kraja špilje«. Izazov nepoznatog tjerao me na sve novije prodore u podzemlje.

Tek kasnije, kada sam se počeo organizirano baviti speleologijom, postupno sam otkrivaо nove dijelove Vaternice ali i drugih špilja, u koje prije mene još nije stupila ljudska noga. Bez obzira radi li se o lijepoj zasiganoj dvorani ili o blatnom kanalu koji ne pruža estetski užitak, osjećaj otkrića novog neopisivo je velik i uznosit. To treba doživjeti jer nema dovoljno dobrih riječi da bi se to moglo valjano izraziti.

Došlo je vrijeme kad sam završio speleološki tečaj u Tounju. Bilo je to 1960. godine.

Uskoro je izdan i prvi speleološki priručnik. Na predavanju su nam instruktori lijepo objasnili zašto se bavimo speleologijom te što je speleologija. Tada sam doznao da se ja i moji prijatelji ne bavimo speleologijom zbog istraživačke



Veliki oltar u špilji na Kruščici

znatitelje i jer nas to ispunjava zadovoljstvom, nego su razlozi bili užvišeniji, samo to ranije nismo znali. Razlog našeg bavljenja speleologijom je sasvim drugačiji – kako to piše u priručniku, speleološka istraživanja zanimaju društvene organizacije i djelatnosti i to u prvom redu »privreda, zatim sanitarna služba, arheologija i antropologija, paleontologija, biologija, geologija, turizam i vojska«. I tako slijedi: »Drugovi tečajci! ...oslobodjeni osjećaja rekorderstva i rivalstva – speleolozi-amateri-planinari postaju korisni i vrijedni sudionici čovjekovog nastojanja... itd., itd.«. Naglašavali su nam da si svaki avanturizam moramo izbiti iz glave.

Nakon ovakvih tumačenja zapitao sam se je li to razlog zbog čega se bavim speleologijom. Nikako nisam mogao probaviti ovakav dogmatski pristup. Pa nije meni bilo prioritetno da istraživanjem špilja budem nekom koristan. Da-

kako, u etičkom smislu važno je da ne budem nikome i ničemu štetan. Ali kad sam razmislio zbog čega sam se počeo baviti i zašto sam nastavio s istraživanjima špilja, vidio sam da mi je osnovni poriv uvijek bila istraživačka znatitelja ili bolje rečeno izazov nepoznatog. Takve odgovore dobivao sam od svih meni poznatih speleologa s kojima sam kasnije razgovarao o toj problematici.

Stjecanjem speleoloških znanja i iskustva s vremenom sam postao koristan nekim institucijama pa sam svoje znanje povremeno unovčio. Zarada je imala sekundarni značaj u motivaciji bavljenja speleologijom. Konačno, speleologijom sam se bavio s jednakim zanosom i motivom kakvim sam išao u planine. Ne vidim zašto bi planinar prioritetno trebao biti koristan nekoj organizaciji, a svoje osjećaje i zadovoljstvo neka potisne i ostavi za sobom. Ili barem da to bude stavljen u drugi plan.

Shvatio sam da se općenito suviše filozofira o motivima bavljenja speleologijom. Tako sam pročitao u jednom priručniku: »Planinar kao speleolog nije (ali može biti!) naučni radnik, on u podzemlje ulazi kao oduševljeni ljubitelj planina u momentu svog rekreativskog kretanja prirodom. Njegov osnovni cilj u tom času je upoznavanje s onim što mu je do tada ostalo nepoznato – savladavanje određenog prostora na način koji iziskuje specifičnost vječne tame...«.

Glede spomenutog »rekreativskog kretanja«, nikada nisam pomiclao da se bavim speleologijom radi rekreativne. Uvijek je bila u pitanju istraživačka znatitelja. Da sam se htio rekreirati, bavio bih se joggingom, a ne izuzetno napornom i zahtjevnom speleologijom.

Normalno je da se uz pitanje »zašto se bavim speleologijom?« nametnulo usporedno pitanje: »što je to speleologija?«. Hrvatska je zemlja klasičnoga krasa i mi bismo trebali znati što je speleologija. Redovito se u priručnicima najprije daje doslovni prijevod same riječi »speleologija« koja ima starogrčku osnovu: spelaion – špilja, logos – znanost. Drugim riječima, speleologija bi po tome bila znanost o špiljama. No ta riječ ima šire značenje. Koncem 19. stoljeća je Emile Rivier stvorio izraz »la speleologie«, a primjenio ga je i protumačio Edouard-Alfred Martel na speleološkom kongresu održanom



Mjerenje u Kojinoj jami

1893. u Besanconu. Tom je riječju označio istraživanje špilja i jama. Speleologijom je prozvao sve djelatnosti vezane uz istraživanje špilja, prodiranje u njih, kao i njihovo proučavanje i tumačenje, koristeći se svim dostupnim tehničkim i znanstvenim dostignućima. Ovakvom tumačenju jedva da se i danas treba što dodati, osim što je u speleologiju naknadno uvršteno i istraživanje umjetnih podzemnih šupljina.

Pa ipak, poneki autori ovu definiciju modifiraju ili joj čak daju drugačije, dvojako značenje. Nasilno, na umjetni način, razdvajaju speleologiju u fizičku (sportsku) djelatnost za razliku od umne (znanstvene) djelatnosti. Na toj prenisi razlučuju istoznačnice (sinonime) speleologiju i špiljarstvo, pa kažu da je tzv. sportska speleologija ustvari špiljarstvo, a speleologijom se smije nazivati samo znanstveno istraživanje špilja. Iz toga nadalje izvode da su oni prvi špiljari, a drugi speleolozi. Neki idu tako daleko da tzv. sportske špiljare »znanstveno« nazivaju speleistima¹.

Misao da je speleologija šport u kontradikciji je s ranije spomenutim smjernicama da speleolozi trebaju biti »oslobodeni rekorderstva«. Da postoje mnoge opreke u takvom tumačenju speleologije pokazuje činjenica da speleolozi »oslobodeni rekorderstva« često navode popise najdužih špilja i najdubljih jama kod nas i u svijetu. I to je normalno. Sva iskustva koja stječemo nastaju iz uspoređivanja pa onda i rekorderstvo nije samo po sebi grijeh. Svejedno, ne mogu se složiti s tvrdnjom da bilo koji dio speleologije sadrži sportsku djelatnost. Bez obzira na potrebu da speleolog bude u dobroj fizičkoj kondiciji kako bi mogao izdržati ponekad izuzetno velike fizičke napore, u speleologiji ne postoji fizičko natjecanje čovjeka s čovjekom, a to je osnovna značajka športa².

Po istom bi načelu, na primjer, gorska služba spašavanja zbog fizičkog djelovanja trebala biti športska aktivnost (u kojoj kao takvoj navodno nisu potrebne umne sposobnosti).

1 Prema njima je speleolog znanstveni istraživač, a speleist športski i amaterski istraživač špilja.

2 Izuzetak čini orijentacijsko natjecanje u špiljama, koje je bilo organizirano u nekoliko navrata, ali ono je zaista samo izuzetak!

Znamo da rad HGSS-a nije nikakva športska djelatnost jer ne sadrži natjecateljski karakter. Tu nema natjecanja, tj. ne borci se čovjek protiv čovjeka. Naprotiv, to je borba za život ugroženog/unesrećenog čovjeka u planini ili špilji. Također dobro znamo da bavljenje spašavanjem ljudi itekako zahtijeva i umnu sposobnost svih sudionika.

Uostalom, niti planinarstvo nije športska djelatnost. Time nipošto ne kanim umanjiti vrijednosti športa kao takvog. Dapače. Svi znamo koliko za sve nas znače uspjesi hrvatskih skijaša, rukometara, tenisača i drugih istaknutih svjetski značajnih sportskih veličina. Ali speleologija po svojem karakteru ne pripada športu!

Raznolike definicije speleologije mogu se naći i u rječnicima drugih naroda. Tako se u engleskim i američkim speleološkim priručnicima ponekad susreću s jedne strane izrazi »speleology«, a s druge »caving« i »spelunking« i to ponekad kao istoznačnice (sinonimi), ali i kao distinkcija dvojakog hrvatskog poimanja »speleologije« i »špiljarstva«.

Tvrđnja da je speleologija isključivo znanost o špiljama ne стоји, iako je tu riječ »logos« koja bi trebala automatizmom to dokazati. To ipak nije uvijek tako. Dobar primjer za to su slični pojmovi »astrologija« i »astronomija«. Iz naziva astrologija moglo bi se zaključiti da je to znanost o zvijezdama, jer ima nastavak -logija. Ipak, astrologija je gatanje o čovjekovoj sudbini pomoću zvijezda, a astronomija je ukratko znanost o zvijezdama. Za mene su, kao i za većinu speleologa, pojmovi »špiljarstvo« i »speleologija« sinonimi.

Ponekad se susreću napisi o našim znanstvenicima da su stekli doktorat iz speleologije. Ti se navodi mogu shvatiti tek vrlo kolokvijalno, ustvari kao netočni. Navedene osobe nisu branile svoje doktorske disertacije pred komisijom koju su činili sveučilišni profesori speleologije, nego geologije ili drugih znanosti koje imaju dodirne točke sa speleologijom. To je absurdna tvrdnja kao što bi bilo absurdno da ja tvrdim kako sam postao inženjer speleologije jer sam imao za temu diplomskoga rada genezu jedne kraške jame.

Također se često mogu pročitati napisi u kojima se spominju »speleolozi-amateri« i kao



HRVOLJE MALINAR

Za istraživanje špilja ponekad se koristi i čamac

njihova suprotnost »speleolozi-profesionalci«. S administrativno-pravnog aspekta takva podjela ne postoji. Samo uvjetno može se govoriti o takvoj podjeli i ona je bliža slobodnom novinarskom jeziku, poput izričaja »banku je opljačkao profesionalac«. Tu se hoće reći da je on to obavio toliko vješto (»stručno«) da će ga profesionalni kriminalisti istražitelji teško moći uhvatiti. Tako se nepravedno i neispravno rabe pojmovi »profesionalno« i »stručno«, odnosno »amaterski« i »nestručno«, kao dvije suprostavljene istoznačnice. U mnogim strukama pokazalo se da su pojedini amateri stručniji od profesionalaca, pa je bolje uopće ne rabiti takve neodređene pojmove. Budući da u administrativnom pogledu ne postoji pojam speleolog kao profesija, tako i nema speleologa-profesionalaca, a samim time niti speleologa-amatera. Možda je još točnije reći da su svi speleolozi amateri jer su pripadnici amaterskih udruženja. Kako za sada ne postoje profesionalne speleološke udruženje, onda je nesvrshodno isticati naziv »speleolog-amater«. To ne znači da ponekad speleolog ne može dobiti honorar, tj. novčanu naknadu za izvršenu uslugu istraživanja špilje. Katkada i speleološki odsjeci sklapaju ugovore za speleološka istraživanja sa zainteresiranim organizacijama. Ali to su sporadični

slučajevi. Članovi tih udruženja imaju neke druge profesije, a ne profesiju »speleolog«. Stoga se to ne treba shvatiti kao speleološki profesionalizam. Osobno sam bio vrlo često angažiran od nekih institucija za usluge speleoloških istraživanja, a vodio sam i neke istraživačke projekte za svoj speleološki odsjek, iako sam po edukaciji geolog, a profesionalno sam bio zaposlen kao konzervator.

Ipak, postoje i granični slučajevi kada nije tako jednostavno utvrditi što je što. Na primjer, više godina bio sam voditelj radova na uređenju špilje Veternice koje je ugovorno vršio tadašnji Restauratorski zavod Hrvatske u kome sam bio dugo vremena zaposlen. Naravno da je voditeljstvo pripalo meni jer sam bio iskusni speleolog. Jesam li tada bio profesionalni speleolog? Ili drugi slučaj, kada sam kao zaposlenik Geološkog instituta bio motritelj za nadzor injektiranja u jednoj velikoj špilji na brani Krušica u sklopu hidroelektrane Senj. Tada mi je radno mjesto bilo u špilji kroz gotovo godinu dana. Nadalje, jesu li profesionalni špiljski vodiči istodobno profesionalni speleolozi jer im je radno mjesto u špilji i tamo zarađuju svoju plaću? Možda je to više stvar osobnog shvaćanja nego što se to može s pravnog aspekta posve jednoznačno ustvrditi.

Vratimo se pojmu »speleologija«. Speleologija nije samostalna znanost nego interdisciplinarna djelatnost koja djelomice zadire u pojedine segmente raznih oficijelnih znanosti/znanstvenih disciplina za koje postoje katedre na fakultetima. Martel je dobro objasnio speleologiju i to bi se danas moglo sažeti otpričice ovako:

Speleologija – (grč. spelaion, logos): 1. doslovno: znanost o špiljama/jamama; 2. interdisciplinarna djelatnost istraživanja kraškog podzemlja koje obuhvaća osnovne i specijalne oblike istraživanja.

Osnovno istraživanje podrazumijeva pronaalaženje novih, neistraženih špilja (rekognosciranje), prelaženje kroz još netaknute dijelove špilje (osvajanje) i dokumentiranje otkrivenih prostora (topografsko, fotografsko, pismeno dokumentiranje).

Specijalna istraživanja podrazumijevaju stručna i znanstvena proučavanja špilja i pojava u njima, koja su vezana za različite znanosti/znanstvene discipline: stratigrafska geologija, tektonika, hidrogeologija, geomorfologija, mineralogija, kemija/geokemija, karstologija, paleontologija, antropologija, meteorologija, biologija, ekologija i dr.

Bez osnovnoga speleološkog istraživanje ne može se ni zamisliti bilo koje specijalno istraživanje, jer je ono podloga dalnjem radu i proučavanju. Ono je temelj kasnijoj dogradnji i kao takvo ga treba shvatiti i vrednovati. Jednostavno rečeno ne može se špilja stručno/znanstveno istraživati bez prethodnog ulaska u nju.

Da bi se moglo istraživati kraško podzemlje na adekvatan način, budući se istraživači pretходno educiraju u osnovnim područjima speleologije. Danas podučavanje mladih speleolo-



Špilja F-2 u Sinjskom polju

ških kadrova u Hrvatskoj organiziraju speleološki odsjeci pri planinarskim društvima u obliku tzv. speleoloških škola koje traju nekoliko mjeseci. Teorija se uči pod tijednom u prostorijama planinarskog društva, a praktične se vježbe izvode vikendom na pogodnim speleološkim objektima. Speleolozi-pripravnici su po završetku škole osposobljeni u znanjima i vještinama potrebnim za osnovna speleološka istraživanja te uz nadzor starijih speleologa mogu u njima sudjelovati. Poslije određenih i propisanih uvjeta polažu ispit za speleologa, nakon čega mogu djelovati samostalno. Veći dio speleološke aktivnosti u Hrvatskoj tradicionalno je organiziran u speleološkim odsjecima planinarskih društava. Iz godine u godinu raste i broj samostalnih speleoloških klubova. Planinarskim odsjecima koordinira Komisija za speleologiju Hrvatskoga planinarskog saveza, a krovna koordinacijska udruga svih speleologa je Hrvatski speleološki savez.

Specijalna istraživanja u pravilu obavljaju speleolozi koji su prema svojem školovanju, odnosno studiju, specijalizirani za neku struku, odnosno znanstvenu disciplinu. Rezultate svojih istraživanja objavljaju u speleološkim i drugim odgovarajućim stručnim i znanstvenim časopisima. No postoji i nemali broj speleologa koji se bave, ili su se bavili, određenim speleološkim specijalnostima a da se nisu prethodno školovali za ta područja, nego su znanje stekli pomnim proučavanjem stručne literature i upornim radom na terenu. U ovaj članak ne bi stala sva nabranja, a kamo li opisivanja poje-

dinih uspjeha što su ih postigli speleolozi radeći za privredu (špilje uz hidroelektrane, kaptaže za vodovod, cestogradnja, kamenolomi...), turizam (uređenje špilja za posjetitelje), arheologiju, paleontologiju, biologiju itd. Za uspješno i što sigurnije svladavanje speleoloških objekata speleolozi se skrbe o kontinuiranom razvoju speleološke tehnike, a također se obučava ljestvo za spašavanje eventualnih stradalnika pri istraživanjima. Stoga su iskusni speleolozi često i članovi HGSS-a.

Tijekom svojeg dugogodišnjeg bavljenja speleologijom proživio sam mnoge lijepе i nezaboravne trenutke. Intenzitet moje speleološke aktivnosti varirao je s obzirom na moj česti terenski rad u području zaštite spomenika kulture, ali uvjek bih se rado vraćao špiljama. U međuvremenu su stasale mnoge generacije mladih, izvrsnih speleologa, koji postižu vrhunske, svjetski vrijedne rezultate. Još i danas me speleologija zaokuplja i radujem se svakom novom postignuću. Sad, nakon toliko proteklih godina, kad se ponovo pitam zašto sam se bavio speleologijom, mogu opet isto reći: zato što me to ispunjavalo zadovoljstvom, zato što otkrivanje i ulazak u neistraženo podzemlje izaziva neopisive osjećaje koje poznaju samo oni koji su to i sami proživjeti. A s obzirom na to što sam sve radio kao speleolog, jesam li bio speleolog-amater, speleolog-sportaš, povremeno možda speleolog-profesionalac, speleolog-stručnjak, špiljar? mogu dati jednostavan i jedinstveni odgovor: bio sam speleolog.

JEDNA BIZARNOST!

Kada je 1984. godine Organizacijski odbor za 9. jugoslavenski speleološki kongres raspravljao koga bi se još moglo kooptirati u to tijelo, predložio sam pročelnika Komisije za speleologiju Planinarskog saveza Hrvatske dipl. ing. Vladimira Božića. Moj prijedlog je odbijen s obrazloženjem da je kolega Božić samo konstruktor vagona i lokomotiva (a nije geolog, arheolog ili sl.) i prema tome je običan špiljar, a ne speleolog. Istodobno je postala članicom Odbora arheologinja koja je jednom bila na ulazu jame s arheološkim nalazima i ušla je u ulazni dio dvaju špilja. Ona je bila tamo primljena s obrazloženjem da je arheologija dio speleologije, ali strojarstvo (koje je struka kolege Božića) to ne može biti. To što je Vlado Božić već tada bio jedan od najistaknutijih hrvatskih speleologa i imao je za sobom stotine istraženih špilja, nije bilo presudno. Za njih je bio samo »špiljar«. Sudbina je htjela da je nekoliko godina kasnije Božić bio voditelj projekta rekonstrukcije turističkog vlaka u Postojnskoj jami. Je li on tada prema vrlom Odboru unaprijeden od »špiljara« u »speleologa«, možda čak profesionalnog speleologa (?), nije mi poznato. Apsurdi obično radaju nove apsurde.

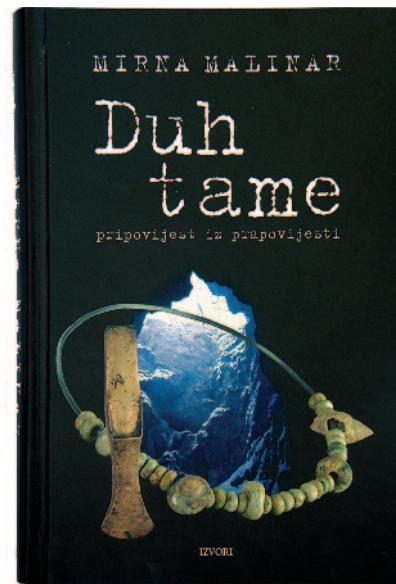
MIRNA MALINAR: DUH TAME - PRIPOVIJEST IZ PRAPOVIJESTI

Ovu knjigu od 500 stranica i tvrdih korica izdala je nakladnička kuća »Izvori« u Zagrebu u lipnju 2009. Predgovor je napisala prof. dr. sc. Nives Majnarić Pandžić, fotografije su dali Hrvoje Malinar, Vlado Božić i arhiv Arheološkog muzeja u Zagrebu, crteže u boji narisala je Mirna Malinar, a crno-bijele crteže Hrvoje Malinar.

Sadržaj knjige odnosi se na Bezdanjaču pod Vatinovcem, špilju s jamskim ulazom na brdu Vatinovcu, između Vrhovina i Otočca u Lici. Špilja je otkrivena 1960. za vrijeme regionalnoga speleološkog istraživanja za vojne potrebe. Tada je u njoj otkriveno mnoštvo arheoloških nalaza iz srednjega brončanog doba (ljudske kosti, brončano oružje, orude, nakit, razni uporabni predmeti od drva i dr.). Veliko arheološko istraživanje špilje obavio je tek 1964. Arheološki muzej iz Zagreba, ali su speleolozi ulazili u špilju i prije i poslije toga. Prije arheološkog istraživanja speleolozi su ustanovili da je špilja duga 1176 i duboka 200 m. Oni su tada samo bilježili mjesta arheoloških nalaza, ali nalaze nisu dirali, jer ih sami nisu mogli protumačiti. Prema pisanju voditeljice arheološkog istraživanja, u špilji je bila nekropola nekoga predjapodskog plemena. Međutim, svi nalazi, nađeni prije, za vrijeme i nakon arheološkog istraživanja, upućuju na zaključak da je špilja u prvom razdoblju, i to nekoliko stoljeća, služila za sahranu članova tog plemena, a u drugom je razdoblju ljudima služila za zbjeg.

Knjiga opisuje doživljaje geologa i speleologa Hrvoja Malinara, koji je prije i poslije službenoga arheološkog istraživanja u špilji našao razne predmete, a protumačila ih je njegova kći, arheologinja Mirna Malinar. Hrvoje je iscrpljeno opisao kada je, gdje i kako našao pojedine predmete, a Mirna je kao arheolog na temelju dotadašnjih saznanja o brončanom dobu napisala osvrт o tome kako su ti predmeti mogli doći u špilju, odnosno što se moglo dogoditi da se oni tamo nađu. Zbog toga se u knjizi isprepliću stvarni događaji otkrivanja brončanodobnih predmeta u špilji i maštovit prikaz života ljudi u srednjem brončanom dobu na ovom prostoru, uz događaje koji su se najvjerojatnije u pretpovijesti zbivali u špilji.

Poznavatelji Hrvoja Malinara prepoznat će u knjizi dio njegova stvarnog života i njegovu opsesivnu povezanost sa špiljama. Malinar je o svojim doživljajima često pričao svojoj djeci, pa je pričom o Bezdanjači »zarazio« i svoju kćerku Mirnu. Ona je, ipak, po svojoj volji izabrala studij arheologije, ali je potaknuta očevim otkrićima svoj diplomski rad posvetila špilji Bezdanjači i sada od mnoštva skupljenoga gradiva



stvorila ovu knjigu. Zbog svega toga ona predstavlja stvarni dokument o nalazima u špilji i moguć scenarij pretpovijesnih događanja u njoj.

Zanimljivo je da čitatelji mogu sve predmete spomenute u knjizi vidjeti u Arheološkom muzeju u Zagrebu (III. kat, odjel Brončano doba, špilja Bezdanjača).

Uz ovu sam špilju i ja emotivno vezan jer sam 8. kolovoza 1960. bio prvi čovjek koji je nakon tri milenija ušao u špilju i na licu mjesta vidio mnogo toga što je u knjizi opisano, a bio sam i jedan od posljednjih koji su u proljeće 1989., s polaznicima zagrebačke speleološke škole, bili u njoj. Nažalost, špilja Bezdanjača je od 1990. nedostupna speleolozima i arheolozima jer je područje oko špilje nesigurno. Za vrijeme Domovinskog rata brdo Vatinovac bilo je granično područje i zato minirano, a do sada nije razminirano. Vjerojatno će proći još mnogo godina prije nego će se do špilje moći doći na siguran način.

Zanimanje za ovu knjigu pokazalo je nekoliko kulturnih institucija, pa je zakazano predstavljanje knjige, uz prikazivanje slika iz špilje i nalaza u njoj, 23. studenog 2009. u Pučkom otvorenom učilištu Otočac, 10. prosinca u Muzeju grada Samobora, 14. prosinca u Arheološkom muzeju u Zagrebu i 30. siječnja 2010. u Muzeju Like u Gospicu.

Knjiga će biti zanimljiva svim speleolozima i arheolozima, ali i drugim čitateljima koji vole čitati o doživljajima u prirodi i o povijesti.

Vlado Božić

LJUBIM, DAKLE JESAM

KNJIGA VLČ. BLAŽA TOTE, SVEĆENIKA I PLANINARA

Rijetko sam kad u rukama držao knjigu poput ove. Ne samo zato što je teško biti objektivan prema knjizi koju je napisao moj prijatelj, planinar i svećenik, našim čitateljima po svojim člancima dobro poznati vlč. Blaž Tota, već više zbog toga što je knjiga na prvi pogled neobična, da ne kažem pomalo čudna.

I sam je naslov začudan - »Ljubim, dakle jesam«, odnosno latinski »Amo, ergo sum«. Knjiga se sastoji od dva dijela. Prvi se zove »Filozofsko-teološka misao«, a drugi »Teološko-planinarska misao«. I opet zbnjujući i teško spojivi naslovi: filozofija, teologija, planinarstvo.

Teološka razmatranja koja čine prvi dio knjige na prvi pogled nemaju izravne veze s planinarstvom. Razmatranja su to koja mogu pomoći svakom katehetu u prijenosu iskustva življenja vjere prilikom podučavanja odraslih osoba. Teme zanimljive, prožete iskustvom života i citatima iz Biblije, ali i iz niza drugih knjiga. Pristup je to koji se primjenjuje danas u mnogim laičkim pokretnima u katoličkoj crkvi.

Drugi je dio knjige nama planinarama svakako zanimljiviji. Sastoji se od planinarskih napisaka koji opisuju zgode iz autorova života. Neki od njih objavljeni su u »Hrvatskom planinaru« i u nekim drugim listovima, ali ima ih i dosad neobjavljenih. Na svoj poznat, topao način autor govori o ljubavi prema prirodi i planini, o susretima s drugim ljudima, a sve je to prožeto razmišljanjem o duhovnosti planinarstva. Evo kratkog citata iz opisa planinarenja na Triglav s pokojnim kardinalom Franjom Kuharićem:

»Nadbiskup nije ni čuo o čemu razgovaramo. Upijao je pogledom ljepote otkrivene prema Triglavu što strši najviše iznad magle, te je izgledao još viši. U daljini su se opet vidjele i fantastično izrezbarene stijene od Kredarice do Malog Triglava, koje su dopunjavale doživljaj.

– Što je ono? – bilo je sve što je rekao.

– Triglav! – rekao sam.

Zašutio je i ostao zadivljen, uvučen u ljepote i »nestao« ili, rekao bih, otisao u ekstazu. Najmanje pola sata pustio sam ga na miru. Morao sam ga prodrmati da se »probudi«. (...)



– Gdje ste bili? – pitao sam nadbiskupa - Prošlo je više od trideset minuta.

Malo me čudno pogledao i rekao: – Pogodi!

– Znam, probao sam jednom to što i vi sada. I nastavio: – Jeste li nešto mislili?

– Ajde pogodi!

Razmišljao sam. (...) 'Možda iz knjige Starog saveza iz Knjige Mudrih izreka.' Tekst glasi po prilici ovako: 'Bila sam s njim kad je Bog stvarao nebesa i zemlju. Igrala sam se pred njim veseljeći se djeci ljudskoj. I kad je razmještalo gore, stavljao granice moru...'

– Pogodio si – rekao je nadbiskup. – Vidiš, ovdje se mašta Stvoritelja svih ljepota najviše razigrala i ovaj me je pogled ponio u dosad nepoznato. Ovo me svega obuzelo!«

Tko, međutim, poznaje vlč. Blaža Totu, njegov život i nastojanja, njegovih 50 godina svećeništva i još više godina planinarenja i alpinizma, a sve uokvireno ljubavlju prema čovjeku i planini, u trenutku će shvatiti da takav čovjek i ne može napisati drukčiju knjigu. Filozofija, teologija i planinarstvo, povezani kroz ljubav prema svemu što ga okružuje, kod njega čine skladnu i nerazdvojivu cjelinu. Mi koji smo znali pripremati neki od njegovih tekstova za tisak osjetili smo da je praktično nemoguće u njima razlučiti ono »čisto planinarsko« od teološko-filozofskog dijela. Kod vlč. Blaža sve je to isprepleteno u posebnu i skladnu cjelinu. Jer, radi se o nekom drugom i sasvim drukčijem svećeniku, reći će mi jedan poznanik pošto je pročitao knjigu. »Planinarenje pomaže spajati ljudska srca i time ih usavršavati. Na vrhuncima se spajaju horizonti, kao i ljudska srca. Čovjek je društveno biće i zato u iskrenom druženju s braćom, osobito u prirodi, postaje uistinu čovjek koji po ljubavi i jest čovjek«, riječi su autora na kraju knjige.

Slijedom toga smisleno su povezani prvi i drugi dio knjige. Treba je cijelu pročitati jer će u njoj svatko pronaći nešto zanimljivo. A kad počnete razmišljati, i svijet oko sebe počet ćete gledati drugim očima.

Knjiga je objavljena u autorovoj vlastitoj nakladi od 1000 primjeraka i već je prodano gotovo pola naklade.

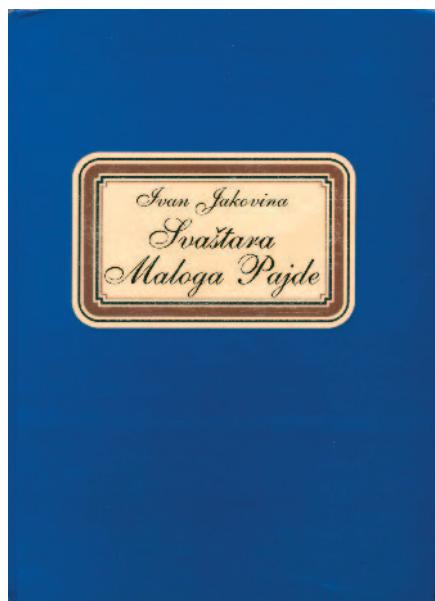
Krunoslav Milas

SVAŠTARA MALOGA PAJDE

Poznati požeški planinar Ivan Jakovina nedavno je objavio knjigu pod naslovom »Svaštara Maloga Pajde«. Riječ je o zbirci tekstova koje je u protekle tri godine Jakovina objavljivao u mjesečnoj publikaciji »Požega – priredbe i informacije«. Knjigu čini niz tekstova, fotografija i crteža različite tematike – povijesne, kulturne, političke, javne i društvene – ali uvijek povezanih jednom niti, a to su grad i ljudi – Požega i Požežani. Publikacija je ne samo zanimljiva po sadržaju koji donosi niz činjenica, podsjećajući na pojedine povijesne i suvremene događaje vezane uz Požegu, nego je i neka vrsta leksikona općih mesta koja su obilježila gradski život kroz povijest, a ponavljaju se u različitim oblicima i zgodama. Dakako, nisu izostali ni sadržaji vezani uz planinarstvo.

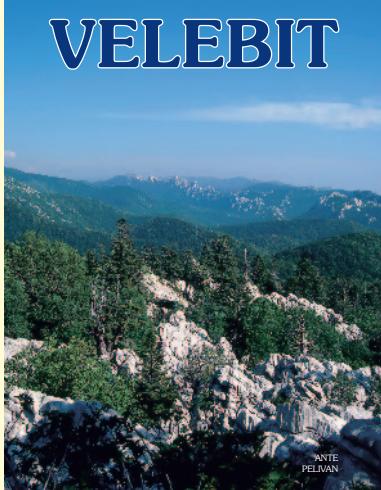
Dok je nakladnik prve knjige Ivana Jakovine »Fino i naopako Šijačijom«, izdane 2005., bila Grad-ska knjižnica i čitaonica Požega, »Svaštaru Maloga Pajde« izdali su Grad Požega i Turistička zajednica grada Požege – u nakladi od 800 primjeraka.

Branko Šimunović, prof.



30% popusta za planinare !!!

VELEBIT



- Autor: Ante Pelivan
• fotomonografija
• bogato ilustrirana u boji
• format: 30 x 21 cm
• 194 stranice
• tvrdi uvez
• cijena: 150,00 kn

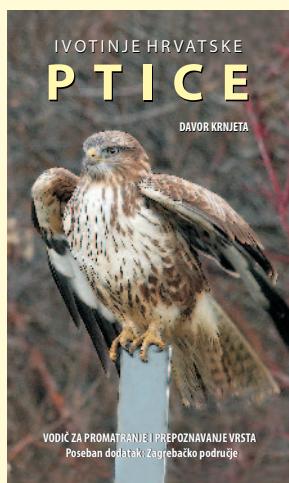
105,00 kn

Poštarsina uračunata u cijenu!



- Autor: Davor Krnjeta
• format: 20,5 x 12 cm
• 350 fotografija u boji
• 360 stranica
• tvrdi uvez
• cijena: 260,00 kn

182,00 kn



IVOTINJE HRVATSKE
PTICE
DAVOR KRNJETA

VODIĆ ZA PROMATRANJE I PREPOZNAVANJE VRSTA
Poseban dodatak Zagrebačko područje

ekološki glasnik
časopis o prirodi

EKOLOŠKI GLASNIK d.o.o.

Duga cesta III. odvojak 12, 10412 Donja Lomnica
Tel. 01/5621-929, Fax: 01/6234-058
www.ekoloski-glasnik.hr • ekoloski.glasnik@vip.hr

TISKARA "Ekološki glasnik"

- usluga tiska knjiga i časopisa vrhunske kvalitete
- posebni popust za sva planinarska društva



NARUČITE PLANINARSKI KALENDAR ZA 2010. GODINU!

Sredinom studenoga iz tiska je izšao atraktivni zidni kalendar HPS-a za 2010. godinu sa slikama planinskog cvijeća. Uz slike iz planina u njemu je objavljen pregled svih značajnijih akcija u sljedećoj godini i najnoviji adresar članica HPS-a. Format kalendara je 48 × 33 cm, a kao i prijašnjih godina, tvrda poštanska omotnica štiti ga od oštećenja na putu do naručitelja. Cijena kalendara je 35 kuna, a za narudžbe od 10 i više primjeraka preko planinarskih društava odobrava se popust od 20% (u društvu se sastavi popis i narudžbom društva naručuje se određeni broj kalendara, a HPS društvu potom šalje račun). U narudžbi treba naglasiti hoće li se kalendar izravno preuzeti u Uredu HPS-a ili ga treba slati poštom, a u tom slučaju u račun će biti uključeni i pripadajući poštanski troškovi.



Kolovoz / August

PONEDJELJEK	TRAVNIK	ČETVRTAK	PETAK	SUTRAĐEVAK	ŠEŠKOVIĆ	VIKEND
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

© HPS - Planinarski savez Hrvatske, Zagreb. © T-ak, A. Lipovac na Umetne (PPI, SPN) i Osnovne i SHV izdavači HPS-a. Tisk: Planinarski savez Hrvatske, Zagreb. • 14.1.2009. Zvezdica u krušku je stilizirani Gospod Rajput. © Stank Komprsa, Zagreb. • 11.11.2008. Hrvatski zemljovid, Šibenik. • 10.10.2008. Mladič. © Čiglović (čiglović). Rostove kulte (čiglović). • 11.11.2008. Šestom kolima Biokom HPS - Šest koliva, Zagreb. • 22.12.2008. plumerijski Šparnjeval HPS - HPS. Vranač. • 20.6.2008. Istranca Biokom HPS - Istranca, Zagreb.

SPELEOLOGIJA

IZLOŽBA O JAMI RAŠPOR

U galerijskim prostorijama turistički uređene jame Baredine blizu Poreča postavljena je 16. kolovoza 2009. izložba pod naslovom »Jama Rašpor -365 m, 85 godina istraživanja najdublje jame Istre«, koja će trajati do svibnja 2010. Organizator izložbe je Silvio Legović, poznati istarski speleolog i voditelj jame Baredine, koji je i sam sudjelovao u istraživanju jame Rašpor. Suradnici u postavljanju izložbe bili su zagrebački speleolozi Juraj Posarić, Vladimir Lindić i Srećko Božičević te istarski speleolozi Ivan Glavaš, Matej Mirkec, Claudio Zupan i Alen Žužić.

Izložbom je, pomoću fotografija, nacrta i opreme, prikazano 85 godina istraživanja jame Rašpor, toga povremenog kraškog ponora pokraj sela Rašpora na Čićariji. Istraživanja su 1924. započeli talijanski speleolozi, a na dno se spustili 1925., izmjerivši dubinu od 450 metara, što je tada bila najveća istražena dubina na svijetu. Talijani su jami dali ime Abisso Bertarelli, u čast jednog svom speleologu. U istraživanju su smrtno stradala i dvojica Hrvata koji su Talijanima pomagali u svladavanju gornjeg dijela jame. Stradali su Karlo i Blaž Božić, koje je iznenada

nadošla bujica odnijela u ponor - tijela im nikada nisu pronađena.

Zagrebački su speleolozi 1974. i 1980. izmjerili dubinu od samo 365 m, što je tada bila najveća dubina istražena u Hrvatskoj. Daljnja istraživanja organizirali su istarski speleolozi. Prvo veliko istraživanje organizirao je baš Silvio Legović 1982., kada je pronađen i dio opreme talijanskih speleologa, sada izložen na ovoj izložbi. Zahvaljujući novoj, modernijoj speleološkoj opremi, sadašnji istarski speleolozi opet istražuju jamu Rašpor, otkrivajući nove dijelove.

Izložene fotografije i oprema lijepo prikazuju kako se nekada istraživalo, mjerilo i crtalo jame, a kako se to čini sada.

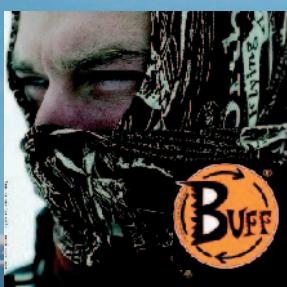
Na otvorenju izložbe govorio je, kao predstavnik talijanskoga kluba Societa Alpina delle Giulie, čiji su članovi 1924. i 1925. istraživali jamu, gospodin Alessio Fabrigatore, sada direktor turistički uređene jame Grotte Gigante kraj Trsta, zatim Juraj Posarić, kao jedan od sudionika hrvatske ekspedicije 1974., pa Silvio Legović, voditelj ekspedicije 1982. Ivan Glavaš, voditelj novijih speleoloških istraživanja.

Vlado Božić



VRHUNAC Vlaška 78, Zagreb; tel: 01 45 72 323
web: www.vrhunac.hr; e-pošta: vrhunac@vrhunac.hr
trgovina otvorena svaki dan od 8.00 - 20.00

S ponosom vam predstavljamo prvi multifuncionalni paket, koji će vas ove jeseni i zime grijati i čuvati vam energiju!



traka, kapa, šal,
potkapa sam odluči!
ORIGINAL BUFF
100% mikrofibra
Prodajni hit
već od 89,90 kn

teleskopski štapovi
ZAJO, full antishock
100% funkcionalni
Vruća cijena
već od 179,00 kn

čutura **SALEWA**
za piće, toplo ili
hladno, aluminij
100% upotrebljiva
već od 60,00 kn

čarape **SALEWA**
travel, trekking,
hiking, X tehnologija
ventilacijski kanal
100% stop žuljevima
već od 115,00 kn

Napravi si svoj paket i provjeri cijene iznenađenja!

Slike su simbolične, sve cijene su u HRK i uključuju PDV, ponuda vrijedi izključivo u trgovini Vrhunac, Vlaška 78

Kreni van, budi Outdoor!

ZAVRŠETAK RADOVA NA UREĐENJU KOPRIVNIČKOGA PLANINARSKOG PUTA

Ove su godine članovi HPD-a »Bilo« iz Koprivnice poduzeli više radnih akcija čišćenja i uređenja Koprivničkoga planinarskog puta (KPP). Taj 40-ak kilometara dug put, koji povezuje istočne obronke Kalnika i Bilogoru, otvoren je 7. studenog 1976. Iscrpno je opisan u dnevnicima KPP-a, u kojima su označene i kontrolne točke što ih planinar treba obići i utisnuti njihov žig kako bi dobio prigodnu značku. HPD »Bilo« do sada je izdalo šest izdanja dnevnika - prvo izdanje 1976., a posljednje 2004. - u ukupnoj nakladi od 7000 primjeraka. KPP je do sada obišlo oko 10000 planinara iz Hrvatske, Slovenije, Mađarske i drugih zemalja, a do sada su uručene 3163 prigodne značke KPP-a.

HPD »Bilo« stalno promovira obilazak svojeg puta i na taj način privlači u koprivnički kraj mnogo brojne planinare iz čitave Hrvatske, a i šire. Ove su ga godine, vođeni članovima »Bila«, obišli članovi planinarskih društava iz Zagreba, Sesveta, Zaprešića i Osijeka. Svake se godine organiziraju i prigodni obilasci dijelova KPP-a, npr. povodom Planinarske kestenjade koja se održava već 17. godinu, Dana planeta Zemlje, Međunarodnoga olimpijskog dana, Medunarodnog dana planina, Europskog tjedna kretanja i sl.



ANTONIJA GENC

Markiranje na Koprivničkom planinarskom putu



ANTONIJA GENC

Zamjena ploča na Koprivničkom planinarskom putu

Osim toga, pri obilasku KPP-a svake se godine iznova educiraju novi članovi Društva kako bi stekli iskustvo potrebno za sigurno pohađanje drugih, zahtjevnijih planinarskih putova, a služi i za kondicijske pripreme članova »Bila«.

KPP prolazi šumovitim predjelima i stoga je potrebno redovito obnavljati njegove markacije i čistiti ga od otpaloga granja i izrasle vegetacije kako bi ostao prohodan. Dodatne poteškoće izazivaju nesavjesni pojedinci (to sigurno nisu planinari) koji na rubnim područjima šuma istovaruju smeće, pa je zbog toga potrebno organizirati čišćenje i odvoz skupljenog smeća. Ove je godine kod planinarske kuće »Rudi Jurić«, koja se nalazi na KPP-u, obnovljena ograda, postavljeni su novi stolovi i klupe te obojani postojeći. Također će se obojiti i klupe na Stankovom vrhu (309 m), najvišem vrhu Bilogore. Zbog dotrajalosti putokaznih ploča iz 2004. godine postavljene su nove. Svi su ti radovi obavljeni u pet radnih akcija tijekom cijele godine. U njima je sudjelovalo 30-ak članova »Bila«, a financirani su sredstvima iz natječaja »Zdravi grad«, koja za razne projekte na svom području dodjeljuje grad Koprivnica.

Antonija Genc

OBNAVLJA SE PLANINARSKI DOM NA KALNIKU

Planinarski dom na Kalniku zatvoren je od 1. rujna 2009. radi preuređenja i promjene zakupca. PD »Kalnik« iz Križevaca sporazumno je raskinuo dugo-godišnji ugovor o zakupu planinarskog doma s trgovачkim društvom »Mlinar« d.d. zbog promjene vlasničke strukture te tvrtke i nepostojanja interesa novog vlasnika za bavljenjem ugostiteljskom djelatnošću pa tako ni držanjem u zakupu planinarskog doma na Kalniku. Zato je PD »Kalnik« tijekom ljetnih mjeseci proveo natječaj za prikupljanje ponuda radi pronaalaženja novog zakupca. Između pristiglih ponuda izabrana je kao najpovoljnija ona križevačke tvrtke »Ugostiteljstvo Prigorje« d.o.o., u vlasništvu križevačkog poduzetnika, bankara i planinara Gorana Delića. Dana 1. rujna obavljena je primopredaja doma i potpisani novi ugovor o zakupu, a dom je zatvoren radi preuređenja, koje mu je itekako potrebno.

Budući da dosadašnji zakupac nije ulagao u obnovu, na domu je nužno obaviti velike zahvate kako bi se prije svega očuvalo, ali i osposobio za daljnju

upotrebu. Bit će potrebno promijeniti kroviste, sanirati vlagu, dograditi kuhinju i premjestiti šank, uređiti sanitarni prostorije i spavaonice te okoliš doma. Novi zakupac ne može sa sigurnošću reći koliko će radovi potrajati, no svi se nadamo da će dom do proljeća zasjati novim sjajem i ponovno postati jedno od najljepših i najradije posjećivanih planinarskih odredišta u Hrvatskoj.

Dosad je jedan od glavnih problema bila i nemoćnost noćenja u domu. Premda je raspolagao smještajnim kapacitetima, bivši zakupac nije imao interesa pružati takvu uslugu. Zato se u novom ugovoru insistiralo na tome da budući zakupac mora omogućiti noćenje u domu, naravno uz 50% popusta za planinare s planinarskom iskaznicom. Takoder, kao bitan element ugovora navedena je obveza zakupnika da osigura najmanje tri gotova jela (npr. grah s kobasicom i sl.) po popularnim cijenama, kako bi se i na taj način osiguralo da objekt ima obilježje planinarskog doma i bude prije svega mjesto okupljanja planinara te drugih izletnika i posjetitelja.

Glavnu riječ u provedbi natječaja i potpisivanju novog ugovora o zakupu imala je Gospodarska sekcija PD-a »Kalnik«, koja će i dalje tijekom trajanja zakupa (20 godina) imati aktivnu ulogu kao nadzornik provedbe ugovora i ispunjavanja svih u njemu postavljenih zahtjeva, kako bi dom bio u punom smislu riječi i prije svega »planinarski« te središnje mjesto okupljanja planinara i drugih posjetitelja koji dolaze na Kalnik uživati u njegovim prirodnim ljepotama.

Hrvoje Miško

NOVOSTI S MALAČKE

HPD »Malačka« sa sjedištem u Kaštel Starom već se godinama skrbi o planinarskom domu na prijevoju Malački. Marom članova nedavno se pristupilo preuređenju doma te je izabran novi domar. Dom tako sada raspolaže spavaonicom od 40 kreveta, grijanom velikom salom te kuhinjom u kojoj planinari mogu dobiti jednostavna planinarska jela (grah, jota, tripice) i ostala jela po narudžbi. Dom radi petkom popodne, subotom i nedjeljom cijeli dan, a prema potrebi i najavi otvara se i u ostale dane. Osim doma, uređene su i pristupne staze do doma, a markirane su i neke nove.

Na natječaju koji je proveden tijekom ove jeseni na dužnost opskrbnika doma izabran je Miro Radić iz Kaštel Staroga. Zainteresirani za posjet domu mogu sve obavijesti dobiti putem njegovog telefona 091/57-25-723.

Filip Balić



ALAN ČAPLAK

Planinarski dom »Kalnik«

SVEČANOST PLANINARSTVA U LISINSKOM 3. STUDENOGA

U utorak 3. studenoga Koncertnu dvoranu »Vatroslav Lisinski« u Zagrebu do posljednjeg su mesta ispunili planinari, mnogi znatiželjnici i prijatelji koji su na predavanju o Drugoj hrvatskoj ženskoj alpinističkoj ekspediciji »Mt Everest 2009« željeli doživjeti dio himalajske čarolije. Karte za predavanje planule su u samo nekoliko dana, a u samoj dvorani nije bilo slobodnih mjesta za sve koji su željeli sudjelovati na tom planinarskom spektaklu.

Predstavljanje je započelo projekcijom odabranih slajdova i uvodnim pozdravom zagrebačkoga grada-naćelnika Milana Bandića, a nastavilo se 30-minutnim filmom koji su članice ekspedicije snimile na svom putovanju prema najvišem vrhu svijeta. Vrhunac večeri bilo je završno prikazivanje slajdova uz komentare svih članica i voditelja ekspedicije. Iako je od ekspedicije već prošlo nekoliko mjeseci, sjećanja i ponos na iznimno uspjeh i sve pojedinosti ove vrlo zahtjevne ekspedicije nisu kod njegovih članica, a ni kod publike, nimalo izbljedjeli i tek se sada može u punoj mjeri osjetiti veličina toga povijesnog uspjeha.

Na pozornici velike dvorane KD-a »Vatroslav Lisinski« bio je izložen šator kojim su se naše himalajke koristile u visinskim logorima, a u zimsko odijelo koje

je bilo na vrhu svijeta obukao se i voditelj programa Danijel Lacko. Na kraju predstavljanja sve su članice i voditelj ekspedicije izašli na pozornicu, gdje su uz gromoglasan pljesak cijele dvorane primili od predsjednika HPS-a prof. dr. Hrvoja Kraljevića i predsjednika IO HPS-a Vladimira Novaka posebna priznanja Hrvatskoga planinarskog saveza.

Alan Čaplar

25. ZBOR VODIČA U PAKLENICI

Za vikenda 24. i 25. listopada održan je u planinarskom domu »Paklenica« 25. Zbor vodiča HPS-a. U njegovu su radu sudjelovala 62 vodiča iz Stanica vodiča Slavonija, Varaždin, Zagreb, Karlovac, Pula, Rijeka, Zadar, Šibenik, Split i Makarska. Komisija za vodiče, sve stanice i potkomisije za školovanje vodiča i potkomisija za vodiče društvenih izleta podnijele su na zboru izvješća o radu u 2008. i 2009. godini, a nakon rasprave jednoglasno su prihvaćena sva izvješća i zaključci Zbora. Domaćini Zbora bili su Stanica planinarskih vodiča Zadar i PD »Paklenica«, koji su sudionike počastili večerom i ručkom. U nedjelju su po sunčanom vremenu organizirani izleti na vrhove Velebita - jedan od pet i drugi od tri sata hoda, pod vodstvom vodiča iz Stanice vodiča Zadar. Komisija je održala sastanak i u nedjelju te donijela plan rada za 2010. godinu.

Darko Luš



Članice i voditelj ekspedicije s predsjednikom HPS-a i predsjednikom IO HPS-a na pozornici KD-a »Vatroslav Lisinski«

ALAN ČAPLAR



34. SLET PLANINARA SLAVONIJE

Oko 500 planinara iz 22 planinarska društva iz cijele Slavonije okupilo se u nedjelju 6. rujna 2009. na 34. Sletu planinara Slavonije u mjestu Popovcu u Baranji. Slet je započeo pozdravnom riječi predsjednika HPD-a »Zanatlja« Osijek, potom načelnika Općine Popovac Zorana Kontaka te predsjednika Slavonskoga planinarskog saveza Mire Mesića. Nakon pozdravnih riječi svi su se okupljeni uputili na planinarsku turu od mjesta okupljanja do odašiljača na Banovum brdu i mjesta Karanca, pa dalje preko Banske kose i svetišta Gospe Lurdske do mjesta okupljanja u Popovcu. O sigurnosti sudionika skrbili su se članovi HGSS-a, Stanice Osijek.

Nakon hodanja svi su planinari ručali, a potom je slijedila planinarska veselica uz pjesmu i ples do večernjih sati. Sve je bilo popraćeno etno-sajmom u organizaciji Turističke zajednice Beli Manastir te bogatom i raznovrsnom ponudom proizvoda mještana Općine Popovac.

Na tome sigurno nećemo stati. Pozivamo planinarska društva iz cijele Hrvatske da nam se javе, da dođu i upoznaju ovaj kutak Lijepe Naše. Ovim putem HPD »Zanatlja« iz Osijeka zahvaljuje Općini Popovac, kako načelniku općine, tako i svim mještanima, koji su nas vrlo toplo dočekali te nas ponudili raznovrsnim domaćim delicijama, potom Turističkoj zajednici Beli Manastir, u čijoj je organizaciji održan prekrasan etno-sajam i, na kraju, svim planinarima i gostima koji su svojom nazočnošću uveličali ovu tradicionalnu manifestaciju.

Marijan Špiranec

VIŠE OD 200 PLANINARA PODNO SVETOG BRDA

Na tradicionalnom planinarskom pohodu pod nazivom »Tragom zbjega lovinačkog kraja 1991.«, koje organizira PD »Željezničar« iz Gospića, ove je godine sudjelovalo više od 200 planinara iz 15 planinarskih društva iz cijele Hrvatske. Dana 12. rujna, prije početka pohoda, izaslanstva planinara, Hrvatske gorske službe spašavanja i Općine Lovinac, pod čijim je pokroviteljstvom pohod organiziran, položila su vijence i zapalila svjeće ispred spomenika hrvatskim braniteljima.

Pohod je počeo putom kojim je 1991. više od tisuću stanovnika Lovinca, Cerja, Ričica i Svetog Roka moralio u zbjeg preko bespuća Velebita da bi spasilo živote pred najezdom četnika i bivše JNA. Na ovogodišnjem pohodu podijeljene su planinarske iskaznice na temelju kojih će sudionici za svaka dva sudjelovanja dobiti značke (brončanu, srebrnu i zlatnu), a za 10 sudjelovanja spomen-priznanje. Trasa pohoda počinje na staroj cesti Sveti Rok - Obrovac. Odатle se išlo prema Lišćanim bunarima i Dušicama. Na Dušicama, na visini od 1257 metara, malenom je svečanošću otvoreno novo planinarsko sklonište. HPD »Vuče bratstvo« iz Zagreba preuredilo je nekadašnje vojničke barake u planinarsko sklonište, u koje će se moći smjestiti dvadesetak planinara. Na taj će način planinari podno jednog od najzahtjevnijih velenbitskih vrhova biti sigurniji u slučaju da ih zateknu vremenske neprilike. Planinarsko sklonište na Dušicama ujedno će biti i obavještajna točka Hrvatske gorske službe spašavanja. Novi planinarski objekt na Velebitu otvorio je dopredsjednik Hrvatskoga planinarskog saveza Tomislav Čanić, a predsjednik HPD-a »Vuče bratstvo« Željko Hrastinski uručio je zaslужnim planinarama i udrugama prigodna priznanja za pruženu pomoć pri uređenju objekta.

Nakon otvorenja skloništa najveći dio planinara krenuo je preko Libinja u mjesto Modrič na Jadranjskoj magistrali, gdje su ih čekali autobusi i prevezli do Svetog Roka. Tamo se nastavilo druženje uz pjesmu i ples kako to samo planinari znaju. Sljedeće je godine planinarski pohod Tragom zbjega lovinačkog kraja planiran za prvi vikend u rujnu kada su vremenske prilike obično najpovoljnije za tako zahtjevan pohod u trajanju od devet sati.

Tomislav Čanić

DAN PLANINARA ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE

Kao naručeno, sunčano, lijepo i toplo vrijeme pozdravilo je stotinjak planinara koji su se u nedjelju, 18. listopada, okupili na Danu planinara Šibensko-kninske županije (ŠKŽ). Tom broju treba pridodati i pedesetak dragih gostiju iz HPD-a »MIV« iz Varaždi-



ANTE JURAS

Druženje planinara kod planinarske kuće »Ćićo« u Rupićima ispod Trtra

na. Domaćin skupa bio je HPD »Kamenar« iz Šibenika, a manifestacija je održana ispred planinarske kuće »Ćićo« u Rupićima, podno Orlovače na Trtru.

Sve je započelo okupljanjem planinara i prigodnim riječima domaćina, predsjednice »Kamenara« dr. Sonje Cukrov Sunko i predsjednika Planinarskog saveza ŠKŽ-a Ante Jurasa. Zatim se krenulo na Trtar, na vrh Orlovaču (496 m), na koju se stiže za jedan sat. Orlovača je kontrolna točka Hrvatske planinarske obilaznice, zapravo zamjena za drugi vrh na Trtru, Krtolin, a odlikuje se laksim i zanimljivijim pristupom. S vrha se pruža impresivan vidik na šibenski arhipelag, pa sve do Visa, te na obližnja brda, Velebit i u daljini na neke bosanske planine. Na povratku je,

nakon zajedničkog ručka, nastavljeno druženje u veselom raspoloženju. Hvala domaćinu na uspješnoj organizaciji te tradicionalne manifestacije.

Kažimo usput da je Planinarski savez ŠKŽ-a ove godine organizirao i druga događanja. Navest ćemo Dan markacista ŠKŽ-a, koji je održan 24. svibnja na planini Promini iznad Drniša. Razgovaralo se o markiranju novih putova i obnovi starih markacija na svim prilaznim putovima do planinarskog doma na Promini. Druga je priredba bila predavanje alpinista Željka Bockovca, predsjednika SAK-a »Extrem« iz Makarske. Vrlo zanimljivo predavanje o alpinističkoj ekspediciji Peru 2008., popraćeno odličnim filmom, održano je 21. svibnja. Prepuna multimedijiska dvorana Gradske knjižnice »Juraj Šižgorić« dokaz je velikog zanimanja za to predavanje i poticaj za češće održavanje takvih i sličnih događanja.

Ante Juras

POHOD DUBOVAČKIM PLANINARSKIM PUTOM

PD »Dubovac« iz Karlovca tradicionalno, svake jeseni organizira jednodnevni pohod trasom Dubovačkoga planinarskog puta. Ove je godine taj pohod održan 24. listopada. Kišno vrijeme prethodnih dana učinilo je stazu mokrom, mekom i pomalo blatom, no poziv na sudjelovanje odazvalo se 28 planinara odlučnih da održe tradiciju i produ stazom koja povezuje dva drevna dvorca, Ozalj i Dubovac. Oblačno vrijeme bez kiše bilo je gotovo idealno i išlo je na ruku hodačima. U poslijepodnevnim satima sudionici su



stigli do planinarske kuće »Zvonimir Plevnik« na Kalvariji gdje je, uz odmor, osvježenje i ugodno druženje, zaokružen ovaj planinarski izlet.

Ivan Pernar

17. KESTENIJADA U PODRAVINI

Gotovo 500 planinara, djece i ljubitelja prirode družilo se 3. listopada na 17. Planinarskoj kestenijadi kod planinarske kuće »Rudi Jurić« kod Koprivnice. Članovi 18 planinarskih društava, uglavnom iz kontinentalne Hrvatske, doputovali su toga dana kako bi uživali u kestenima i dobrom društvu koprivničkih planinara. Izlet je započeo u Rasinji, gdje je sudionike dočekao Krunoslav Belaj, voditelj sekcije planinarske mladeži i ravnatelj osnovne škole, a zatim su se svi zajedno uputili Koprivničkim planinarskim putom prema planinarskoj kući »Rudi Jurić«, uživajući usput u vinogradima, starim klijetima i otvorenom vidiku na Kalničku goru. Poslije uspona među vinogradima, put nas je dalje vodio kroz šumu bogatu kestenom, tako da su mnogi već pri usponu prikupili mnogo kestena. Kod planinarske kuće okupljene su pozdravili predsjednik HPD-a »Bilo« Ivica Kušek i zamjenica grada načelnika Koprivnice Vesna Želježnjak. Ona je povalila aktivnost »Bila« i istaknula potporu Grada njegovom djelovanju i suradnju »Bila« s drugim gradskim udružama (tako su nam se i ove godine na Kestenijadi pridružili članovi Udruge za pomoć osobama s mentalnom retardacijom i Udruge invalida »Bolje sutra« iz Koprivnice).

Nakon pozdravnih govora velik se broj okupljenih planinara zaputio na drugi dio trase KPP-a, gdje su uporno i strpljivo brali kestene, a zatim se planinarsko druženje nastavilo uz vatru i pečene kestene. Veselje je dodatno »podgrijao« tamburaški sastav brojnim zabavnim melodijama uz koje su mnogi i zaplesali. Gosti su uživali i u priredbi kluba »Koprivice« koji promovira upotrebu koprive u svakodnevnoj prehrani. Njihovi su članovi ovom prilikom na degustaciji poslužili razna ukusna jela, slastice i napitke s ovom visokovrijednom biljkom kojoj i grad Koprivnica zahvaljuje svoje ime. Bilo je tu savijača, klipića i slanih pogačica, a moglo se okrijepiti čajem, sokom ili likerom od kopriva.

Ljubitelji poslastica uživali su u raznolikim delicijama – domaćim kolačima koje su pripremile vrijedne članice »Bila«. Bilo je tu tradicionalnih podravskih diganaca – orehnjača, makovnjača, klipića, zatim raznih pita sa sirom i jabukama, mađarica, londonera, boemki i drugih kolača s kremama, ali i suhih kolačića i pogačica. Neki su, poučeni iskustvom s prijašnjih kestenijada, već došli s pripremljenim kutijama za kolače, dok su drugi na brzinu pojeli svoje obroke kako bi imali kutijicu za ovaj dragocjeni »teret« u ruksaku. Druženje je potrajalo do popodnevnih sati kada se dio planinara zaputio pješice preko KPP-a do Koprivnice, a dio se kräćim putem spustio do Subotice Podravske i odatle otišao vlakom u Koprivnicu.

Potrebitno je spomenuti da se Planinarska kestenijada u koprivničkom kraju održava od 1992. i da je



MIRNA FERENČAR

Osim sunčanog vremena, atmosferu je dodatno ugrijala vatra i zamamni miris pečenih kestena



Odmor mladih Brodmoravičana na Špičastom vrhu – vjerojatno najmasovniji izlet u povijesti tog vrha

od tada do danas prerasla u tradicionalnu manifestaciju. Sve do prošle godine zajednički su je organizirala koprivnička planinarska društva »Bilo« i »Pevec«. Pohvale sudsionika koji su uživali u planinarskom druženju govore da je organizacija, između ostaloga zbog velikog odaziva članova Društva u pripremi manifestacije i velike pomoći donatora, bila dobra. Stoga vjerujemo da ćemo se opet vidjeti u još većem broju sljedeće godine kada će naša Kestenijada postati punoljetna.

Antonija Genc

CIJELA ŠKOLA NA ŠPIČASTOM VRHU!

Učenici OŠ »Brod Moravice« ove su godine Hrvatski olimpijski dan obilježili planinarskim pohodom na obližnji Špičasti vrh. U suradnji sa članovima PD-a »Vršak« iz Brod Moravica svi su učenici, zajedno sa svojim učiteljima, 10. rujna ujutro krenuli na izlet do Špičastog vrha, odakle vidik prati dolinu rijeke Kupe i sela na njezinoj hrvatskoj i slovenskoj obali. Hodajući markiranim planinarskim putom iz Brod Moravica preko Moravičkih Sela do Špičastog vrha, koji je dionica Goranskoga planinarskog puta, učenici su bolje upoznali svoj bliži zavičaj. Vodiči su im bili dugogodišnji planinari Emil Tušek, Goran Marković i Branko Hat iz brodmoravičkoga planinarskog društva. Oni su učenicima približili planinarstvo i objasnili važnost zaštite i čuvanja prirode, time doprinijeli razvoju zdravog života i športa, a možda nekoga i potaknuli da se bavi planinarenjem.

Nakon ugodnog druženja toga toploga, ranojenskog dana dogovorili su se da će takve oblike

nastave provoditi što češće. Putem raznih nastavnih predmeta i sadržaja tijekom cijele godine, pogotovo u dugim zimskim mjesecima, sjećat će se ovog izleta te primjenjivati znanja i vještine u nastavi i svakodnevnom životu.

Dijana Arbanas

PRETISAK PLANINARSKOG VODIČA PO VELEBITU NAKON 80 GODINA

U organizaciji Ogranka Matice hrvatske u Gospiću 10. studenoga predstavljen je pretisak »Planinarskog vodiča po Velebitu« dr. Josipa Poljaka (1862. - 1982.), koji je prvi put tiskan 1929. Pretisak ovoga vrijednog planinarskog štiva, starog 80 godina, predstavili su predsjednica Ogranka Matice hrvatske u Gospiću prof. Ana Lemić, poznati istraživač hrvatskoga podzemnog svijeta prof. dr. Srećko Božičević i inž. šumarstva Karlo Posavec, a skup od stotinjak planinara i gostiju pozdravio je i unuk autora knjige inž. Branimir Poljak.

Poljakova knjiga iz 1929. bila je prvi planinarski vodič po Velebitu i poslužila je kasnijim autorima planinarskih vodiča po Velebitu kao podloga koju su nadogradivali novijim planinarskim, turističkim, geografskim, geološkim, demografskim i biološkim podacima. Na žalost, autorova zapažanja o prirodnim vrijednostima i ljepotama hrvatskog planinskog gorstasta još uvijek ne osjećaju ljudi koji trenutno žive u podvelebitskim mjestima, bilo s morske ili kontinentalne strane. Vrlo je malen broj pisaca s područja Like koji svojim napisima svjedoče o krasotama velebitskih vrhova, pejzaža, biljnih vrsta, napuštenih sela i ugo-



Predstavljanje pretiska vodiča po Velebitu prvi put objavljenog 1929. godine

daja što ih velebitski ambijent pruža svakom ljubitelju prirode. Jedan od rijetkih bio je dr. Ante Rukavina, kojega je nažalost nesretna pogibija prekinula na putu do još većih književnih ostvarenja. Tomislav Čanić

PLANINAR-ZLATOMISNIK

U Baškim Oštarijama je 22. i 23. kolovoza 2009., već treću godinu zaredom, proslavljenja Gospa od Velebita. U planinarskom naselju »Kod Prpe« sagradena je prije tri godine kapelica »Gospi od Velebita«, čiji je novi kip ovom prilikom i blagoslovljen. Na blagoslovu i na misi okupilo se pedesetak planinara i izletnika iz Varaždina, Zagreba, Paga, Zadra, Gospića i Kaštela. Proslavu je vodio vlč. Blaž Tota, planinar i svećenik Varaždinske biskupije, koji ove godine obilježava 50. obljetnicu svećeništva. Tijekom mise osobnim je svjedočanstvom prenio okupljenim planinarima svoje iskustvo života, u kojem je bezbroj puta doživio kako planina združena s duhovnošću oplemenjuje čovjeka i vraća ga okrijepljena u svakodnevnicu. S mladima iz Varaždina bio je drugi svećenik - planinarski zaljubljenik, vlč. Damjan Koren, predstojnik Ureda za mlade Varaždinske biskupije, koji već godinama u mladima koje okuplja pokušava probuditi želju za boravkom u prirodi i planini.

Krunoslav Milas

WWW.IZFOTELJE.COM

WEB DUĆAN 0-24 SEDAM DANA U TJEDNU
WWW.IZFOTELJE.COM

Ne gubite vrijeme od boravka u prirodi. Što vam treba naručujte u bilo koje vrijeme, u udobnosti vlastitog doma uz šalicu omiljenog napitka.

YUKON **NOĆNI** **YUKON**

MONOKULARI DALEKOZORI

Više informacija na
WWW.LAPIS-PLUS.HR ili
WWW.IZFOTELJE.COM

LAPIS PLUS **Veliki izbor**
WWW.LAPIS-PLUS.HR odjeće, obuće, torbi,
TEL:01/4668-785 ruksaka, noževa, kompasa,
dalekozora

YUKON **SIMONS** **FAST AIM** **Paco** **BlackBird**
PRO-LUX **VITAVIA**

Sadržaj 101. godišta »Hrvatskog planinara«

Članci

Banović, Nada	Jesen u planini, radost u meni	410
Belavić, Mirko	Planinarstvo u Senju	148
Berljak, Darko	Dnevnik jednoga sna	242
Blašković, Diana i Zugan, Borko	Od Vršića do Kriških poda	420
Bostjančić, Iris	Male Daria i Dorotea bile su s nama na vrhu svijeta	269
Budanko, Jurica	80 godina »Biokova« u Makarskoj	299
Burica, Gordana	Bijela, bijela Bjelolasica	22
Burica, Gordana	Orlovi nad Koludrom	178
Čanić, Tomislav	Premužićeva staza – povjesna baština Velebita	275
Čaplar, Alan	Hrvatske alpinistice na »krovu svijeta«!	202
Čaplar, Alan	Planinarske ulice	131
Čaplar, Alan	Rezultati dostojni tradicije	15
Černicki, Lara	Majstorska cesta preko Tulovih greda	379
Dimač, Štefanija	Izniman dan	355
Dimač, Štefanija	Planinariti znači biti sretan	167
Đonlagić, Lana	Neka druga medicina	290
Friščić, Tomislav	Gran Paradiso – veličanstveni raj	90
Friščić, Tomislav	Ivanščica – još jedan uspon	67
Friščić, Tomislav	Naš domar, naš ponos!	187
Genc, Antonija	Sunčan dan na Krku	320
Gerić, Miljenko	Novogodišnje slavlje na Triglavu	102
Grundler, Darko i Zrnčić, Hrvoje	Trovrh	206
Hapač, Ivan	Alanska četverolisna djetelina	395
Hapač, Ivan	I mi smo buduća povijest	122
Hapač, Ivan	Još samo malo	87
Hapač, Ivan	Mogu li zapaliti vatru?	217
Hapač, Ivan	Neka, neka...	423
Hapač, Ivan	Razgovor s prijateljem	307
Hapač, Ivan	Sjećaš li se kad smo ono...	352
Hapač, Ivan	Tko je ne bi volio?	170
Hrestak, Siniša	Jedno sportsko-penjačko natjecanje - iza kulisa	136
Islamović, Faruk	Eisriesenwelt - najveća ledena špilja na svijetu	384
Ivanec, Tihomir	Po vrhovima Durmitora	62
Ivanec, Tihomir	Zorka i Vlado s Radlovca	311

Jagarić, Vladimir	Četiri uspomene sa Žitnice	399
Jagarić, Vladimir	Druženje s prirodom	426
Jagarić, Vladimir	Dvije biografske skice	56
Jagarić, Vladimir	Krajač na Dinari	174
Juzbašić, Tomislav	Mulhacen - najviši vrh kontinentalne Španjolske	143
Kašuba, Vilena	Planinarski doživljaji na otoku Kreti	343
Kuzmanić, Damir	Uzdužni put kroz Austriju	42
Lovrić, Antun	110 godina planinarstva u Požegi	107
Lovrić, Antun	Zaboravljena gradina Gornja Vrbova na Požeškoj gori	390
Malinar, Hrvoje	Zašto idem u špilje	427
Marković, Silvana	Po Nepalu	294
Matoga, Mira	Planine u hrvatskoj kulturi	330
Meštrić, Branko	Tko je zapravo taj Bikčević?	305
Paar, Dalibor	Hrvatski speleološki poslužitelj	190
Paić, Sanda	Vječni snjegovi Kilimanjara	50
Patačko, Slavko	Klanac Triget na otoku Krku	30
Patačko, Slavko	Uspon kroz jugoistočnu stijenu Dinare	402
Paušić, Vladimir	Uzlet padobranskim jedrom sa 6200 metara	140
Pavešić, Miljenko	Oko Kleka čarobnoga	221
Pavlin, Tomislav	Stepinčev put	183
Poslon, Marijo	Ćićarijom od Opatije do Buzeta	348
Radovanović, Vanja	Ilovik – mali otok za veliki odmor	211
Radovanović, Vanja	Lica i naličja otoka Cresa	25
Radovanović, Vanja	Na Velebitu 2029. godine	126
Radovanović, Vanja	Schöckl - mali izlet na »gracersko« Sljeme	337
Radovanović, Vanja	Zasavske gore za one koji žele znati malo više	312
Rakić, Ivan	Uspon na Huascaran	95
Sedlan Konig, Ljerka i Bando, Irena	Uspon na Prisojnik - dviye planinarske priče	71
Šabić, Ljiljana	Mojih deset godina u PK-u »Scout« u Samoboru	360
Šunjić Marija, Culi Mirjana i Sedmak Nikola	Plodnih 60 godina PD-a »Susedgrad«	281
Tomerlin, Slavko	Je li Velebit uistinu tako opasan?	104
Tota, Blaž	O križevima na vrhuncima	180
Vučinić, Nikolina	Lijepo nam je bilo na Japetiću, zar ne?	272
Vučinić, Nikolina	Moj planinarski recept	229
Zrnčić, Hrvoje	Istočno od Crnopca	370
Zrnčić, Hrvoje	Orozovac i Lisac	413
Zrnčić, Hrvoje	Pođite na Gvozd!	98
Zrnčić, Hrvoje	Zašto planinarimo	162
Žagar, Jasna	Izlet na Kremen i vrelo Une	138
Žagar, Jasna	Kladeščica, nepoznata ljepotica	358
Žagar, Jasna	Let nad Matokitom	225
Žagar, Jasna	Oluja nad Dinarom	317
Žitković, Orsat	Brasina na Veleži	392
Žitković, Orsat	Neprobić povrh Slanoga	279
Žitković, Orsat	Prenjska lutanja	417

Iz rada HPS-a

Hrvatski planinarski savez u 2008. godini	4
Glavni odbor HPS-a.....	154
Godišnja priznanja i nagrade Izvršnog odbora HPS-a	2
HPS primio Povelju Republike Hrvatske	83

Slikovni prilozi

17. planinarski foto-dia festival u Đurđenovcu	100
Glavopokrivala	388
Prošlo je deset godina... (Uspomena na Senaida Serdarevića)	58
Planinarski kalendari za 2009. godinu	20

Rubrike

In memoriam: Višnja Vranković, Petar Rajić, Pavo Uzelac 78, Bruno Bakotić 116, Anka Perić 196,
Franjo Hrg 233, Mirko Fulir, Vesna Bartaković 364

Kalendar akcija	40, 79, 120, 160, 200, 237, 288, 328, 368, 408
Planinarske kuće	194, 284, 324, 365, 440
Planinarski putovi.....	112, 193, 439
Planinarski tisak.....	34, 77, 196, 232, 326, 406, 433
Speleologija	159, 438
Sportsko penjanje	286
Tko je što u hrvatskom planinarstvu: Zlatko Pap 76	
Vijesti	37, 80, 116, 158, 198, 234, 287, 327, 366, 441

HRVATSKI PLANINAR



www.plsavez.hr/HP/Bibliografija

100 godišta časopisa nadohvat miša



Darko Berljak

Više od Everesta

»...čini mi se da sam prilično loše aklimatiziran jer me je danas prestiglo desetak djevojaka na takav način da mi se činilo kao da stojim na putu. Jedna me čak i gurnula da prođe pokraj mene na uskoj stazi i dok sam se okretao, već je projurila pokraj mene. U Dingbocheu su bile u istom prenoćištu i saznao sam da su sve iz Hrvatske ženske ekspedicije na Everest. Moj Sherpa Pemba rekao je da te djevojke nisu nastale prirodnim putem, već ih je netko umjetno napravio tako jakim i brzim. Složio sam se...«

Amerikanac Ed Viesturs,
jedan od najboljih svjetskih alpinista

samo je nebo bila granica

Četiri članice hrvatske ženske alpinističke ekspedicije 19. i 21. svibnja došle su do jedinog mjesta na našem planetu gdje se zemlja spaja s nebom. Tih dana na 8850 metara visokom Mount Everestu ostvaren je dugogodišnji san mnogih generacija naših planinara da se hrvatski barjak po prvi puta zavijori iznad cijelog svijeta. Povijest osvajanja najviše planine, nedavni hrvatski ženski uspon na nedaleki Cho Oyu, pripreme koje su trajale 14 mjeseci, put po Himalaji dug 72 dana i dramatično

penjanje prije nadolazećeg monsuna na vrh svih vrhova, štivo je koje se čita sa znatiželjom, uzbudnjem, ali prije svega s divljenjem na koji je način jedanaest djevojaka to uspjelo učiniti.

